Nr. 96. **Wiljandis,** neljapäewal, 3. detsembril (16. dets.) 1909. **IV. aastakäik**

Ilmub kaks korda nädalas esmaspäewal ja neljapäewal.

Toimetuse adress: „Rahwalehe" toimetuses Wiljandis. Wene keeli: Въ ред. газ. „Рахва лехтъ", гор. Феллинъ Лифл.

Talitus on awatud argipäewadel kella 8 hom. kuni kella 7 õhtu, pühapäewadel kella 1 kuni kella 4 p. l.

Toimetaja kõnetunnid kella 11—1 lõunal.

Rahwaleht

Politika, majanduse ja kirjanduse ajaleht.

Tellimise hind:

Aastas postiga 3 r. 50 k., postita 2 r. 80 k.
½ „ „ 1 „ 80 „ „ 1 „ 45 „
kuus „ 30 „ „ 25 „
Wäljamaale aastas 5 rbl., pooles aastas 2 r. 50 k.
Adressi muutmine maksab 10 kop.

Kuulutuste petit-rea ruum maksab 5 kop., tehe resolas 15 kop.

Tellimiste wastuwõtjad saawad 7%, kuulutuste wastuwõtjad 20%.

Üksik nummer maksab 5 kop.

„Waba talupoeg waba maa pääl."

Seda wabaduseft-nõretawat sõna ei ole muu keegi ütelnud, kui Kuramaa wanameelne riigiwolikogu saadik parun **Fölckersahm**, kes 9. now. maakorralduse seaduse eelnõu harutamise puhul riigiwolikogus kõneles ja selle wastu seisis, et Wenemaal talu hingemaadega ühendatud eramaade pääle ka hingemaade seaduslised olud laiendatud saaksiwad. Parun Fölckersahm toetas kõnes oktobristide ettepanekut, et nende maade kohta talupojal täieline eraomanduse õigus jääks, laitis kõiki seaduse määruseid, mis wäikemaapidamise kaitsmise mõttes „talupoja wabaduse" kitsendamiseks wälja tahetakse anda ja lõpetas wabameelselt kõlawa lausega:

„Mina arwan, meie põllumajandusline politika juhtsõnaks jääb weel kaua aega: **waba talupoeg waba maa pääl.**"

Wene telegrafi agentur ei teatanud sellest Balti paruni „wabameelsest" kõnest duuma koosoleku aruandes sugugi. Wist oli wenelastel weidi halb tundmus, et Balti saklane nende sisemise maaküsimuse asjus wahele segas. Ka meil paistab see wanameelse paruni agarus ja wabameelsete kõnekäänude hoolas tarwitamine isearalisest silma. Waatame Fölckersahmi kõnet, mis „Düna-Zeitungis" täielt ära on trükitud, ligemalt, siis selgub meile warsti parun Fölckersahmi ülesastumise otstarbe ja wabameelsus.

Parun Fölckersahm seletab oma kõnes, et meie riiklik põllumajanduse politika wiimasel ajal liig palju wäikepõllumehe eest hoolitsewat. Wäikepõllupidamises nähtawat praegu meil imerohtu, mis kõiki meie agraroluisid parandab. Sellepärast tehtawat ka talupoja maa kaitseks seadusemäärust.

Wäikemaapidamine ei tarwitawat neid tema wabadust kitsendawaid kaitseseadusi sugugi, sest tema olewat **tõuswas** hoos, kuna suurpõllupidamine **langemisel** olewat ja täielisele lõpule (Liquidation) lähenewat. Aga teadus õpetawat, et igas riigis, kus korraldatud põllumajanduslised olud walitsewad, suur-, kesk- ja wäikemaapidamine ühetaja tarwilised olla. Suurmaapidamise wähenemine olla „hirmus hädaoht" riigile, mille pääle juba Markow II. duumas tähendanud. Wiimase kolme aasta jooksul olla 10 miljoni desjatini suurpõllupidajate maad wäikepõllumeeste ja talupoegade kätte läinud. Parunherra arwab, et selle riigimõttele kardetawa nähtuse wastu abinõusid peaks otsitama.*) Wäikemaapidamine ei olewat sugugi hädaohus, ei teda kaitseda. Peaks tulewikus kaitset tarwis olema, siis ei oleks ju raske sellekohaseid seadusid teha.

„Kui aga ühe hädaohu kõrwaldamiseks, mis ainult theoretiliselt, ainult **mõttekujutuses** olemas on, wäikemaapidaja wabadust kitsendada tahetakse, siis tähendaks see waba organismi, lühidalt, põllumajanduse normalset edenemist takistada."

Meie teame, mis see wäikepõllumehe wabadusekaitsemine Balti olude kohta tähendab. Parunitel on seaduse-eelnõukene riigiwolikogus, mis järge ootab, kus punast joont, mis talupojamaade kaitsemiseks kwoote- ja kruendikumaade ümber on tõmmatud, ära kaotada soowitakse, et neid maid siis wõimalik oleks mõisate külge wõtta ja ka wastuseadust juba toimetatud wõtmist tagajärjel hääks kiita. A. v. Tobieni arwamise järele oleks ju suurmaapidamine Baltimaadel weel küllalt wäljalagunemise-wõimuline.

Ja kole riikline hädaoht, mis suurpõllupidamise wähendamine silmapiirile toob, peab Baltimaade kohta tähendama: ärge laske talurahwa põllupanka mõisaid tükeldada, ärge jagage kroonumõisad talupoegadele, waid rentige neid edasi jalameesteks-jäänud mõisnikkudele, suurmaapidamise toetamiseks.

Nähtawasti tahawad Balti Saksa saadikud enesele selleks ajaks wabameelsete nime Wene rahwaasemikkude ees wõita, kui Balti agrarküsimused harutamisele tulewad, et siis wäikemaapidajate wabaduse nime all — „waba talupoeg waba maa pääl" — nõrgemat talupoega tugewama mõisniku wastu kaitsetaks teha..

*) Nagu näha, ei oleks parunherral midagi selle suurpõllumeeste „wabaduse kitsendamise" wastu, kui neile ära peaks keelatama oma mõisaid tükeldada ja talupoegadele müüa, s. o. suuremaa kaitseseaduste wastu ei oleks temal midagi

**) Wastawale sõnale joon allatõmmata, „ „ loogeldi joon „ „

Seda ja teist.

Maa-tekkimiseloo ajanäitaja. Kui millegist maatekkimiseloo sündmusest jutt on, pandakse asjatundjale harilikult küsimine ette, kui mitu aastasada wõi aastatuhandat sellest mööda on läinud. Geolog peab igakord tunnistama, et kindlat aega selle kohta ära ei saa määrata. Ajajärkude juures, mis meie maakera lähemasse minewikusse käiwad, nii siis umbes suurest jää-ajast saadik mööda on läinud, wõib umbkaudseid ajaarwamisi üles seada. Suurte geologiliste kihtide-tekkimiste kohta ei wõi isegi umbkaudseidgi ajaarwusid ära tähendada. Nüüd näib, nagu annaksiwad uurimised hiilgawate olluste, iseäranis radiumi juures kindla möödupuu geologiliste aegade äramõõtmiseks kätte. Sest ajast saadik, kus teatakse, et radium aegamööda heliumiks muutub ja selle muutumise kestuseaeg teatawal wiisil kindlaks on tehtud, siis oleks wõimalus antud, selle järel kui palju maapinna kiwikihtides heliumi olemas on, wälja arwata, kui wanad niisugused kiwikihid on. Selle wõimalikkuse üle on Dr. Strutt Londonis tähtsa teadusliku kõne pidanud. Sellejärel kui see õpetlane suure hulga kiwikihtisid läbi oli uurinud, on ta otsusele jõudnud, et isegi niisugused, mida uuemate ja kõige uuemate sekka peab arwama, wõrdlemisi suurt hulka heliumi sisaldawad. Kui nendest nende täielist wanadust järeldada tahetakse, siis tuleks wälja, et näit. mõned raudkiwid wana-tertiärajast umbes 30 **milj. aastat**, teised kiwid isegi 240 **miljoni aastat** wanad peawad olema. Sellega läheb maakera wanadus ikka rohkem aunukartust-äratawaks.

Leo Tolstoi kirjawahetus ühe lapsega. Ühest Leo Tolstoi iseäralisest kirjawahetusest ühe 7-aastase tüdarlapse Sonja Rubinsteiniga Umani linnas kirjutawad „Rejhewsk. Isw." „Armas onu," kirjutas wäike tüdruk, „Teie nimepäewal ma olen ma alanud Teie aabitsa järel õppima; olen oma isa käest Teist palju kuulnud, ja palun Teid sellepärast minule wastata, kas on Jumalat olemas wõi mitte, kas laupäewal kirjutada tohib" jne. 23. oktobril sai Sonja kirja, millele ühe palwe sõnad juurde oliwad lisatud. Tolstoi kiri käis:

„Sonjale! Jumal ei ole mitte taewas, waid igas inimeses. Jumal on seesama, mis inimestele ja kõigele, mis elab, elu annab. Jumalat tunneme ära armastuse läbi. Armastuse läbi ühineb Jumal minus Jumalaga teistes olewustes. Jumala terwe seadus seisab sellepärast selles, et meie Jumalat ja ligemist armastame, ja kõige suurem õnn ilmas seisab sellepärast selles, kõiki armastada. Ma saadan Teile ühe palwe ja annan Teile nõuu, seda palwetada ja püüda kõigest sellest ära hoida, mis armastusele takistuseks on kõiki inimesi ühewiisi armastada.

Leo Tolstoi."

Eesti Karskuseseltside Kesktoimekond

tahab **küsimise-lehte** wälja saata, mille waral ta sellest pilti loodab saada, kuidas meie kodumaal **alkoholi tarwitamine ehk mitte-tarwitamine** majanduslisest ja kõiblisest mõjub. Karskuseseltsid on lubanud teadete korjamist oma ümbruses toimetada. Kus seltsisid ei ole, leidub ehk mõni karskusemeelne erainimene, kes karskuse mõtte hääks tahaks töötada.

Teateid tuleks, et materjal ühtlane saaks, külakondade-kaupa iga **inimese** kohta koguda; kui suurt hulka küsimise-lehti keegi seltsis ehk erainimene täita arwab wõiwat, sellest palub K. T. esialgu teatada. Küsimise-lehele ei tule selle inimese nime ega ka elukohta, kelle kohta teated käiwad, nii et loota wõiks, et igalpool wastused **otsekohesed** antakse, sest see on päätingimine, mis tööle wäärtuse annab.

Küsimise-leht.

I. **Kus elab:** a) maal (üksikus talus; külas; alewis) b) linnas.**)

II. **Sugu:** a) meesterahwas; b) naesterahwas.

III. **Wanadus:**

IV. **Kirjaoskamine:** a) kirjaoskamata; b) oskab ainult lugeda; c) oskab lugeda ja kirjutada.

V. **Hariduseseis:** a) koolis käinud: walla-, kihelkonna-, linna-, keskkoolis; b) lõpetanud: walla-, kihelkonna-, linna-, keskkooli.

VI. **Perekonnaseis:** a) wallaline, b) abielus, c) lesk. Kuidas omastega läbi saab: wanematega, abikaasaga, lastega. Kui abielus ehk lesk, mitu last elus. Mitu last on ülepää sündinud. Kui palju on surnult sündinud. Kui palju on surnud, mitmendas eluaastas on keegi surnud. Kuidas on laste: a) kehaterwis: sündinult wigane, terwe, wiga wanematelt päritud ja missugune, isalt, emalt. b) waimuterwis: terane, tuim, nõdrameelne. c) edasijõudmine õppimises: hää pääga, kõwa pääga. d) edasijõudmine: töö-õppimises ja töötegemises.

VII. **Iseloom:** a) kuidas on kaines olekus: b) kuidas joobnud olekus: rõõmus, tusane, tasane, mahe, lahke, karm, äkiline, järsk, umbusklik, hell, kindel, wiisa, riiakas jne.

VIII. **Elukombed:** a) kohtu poolt karistatud? b) mis eest karistatud? c) missuguse karistusega? d) kuidas inimestega läbi saab kaines olekus? — joobnud olekus?

IX. **Elukutse:** a) põlluharija; käsitööline; kooliõpetaja jne. b) iseseisew; c) teise teenistuses; d) tööd on; e) tööta. Kui tööta, kui palju?

X. **Waraline seis:** a) wanematelt pärinud; b) ise kogunud; c) aastane sissetulek; d) päewan sissetulek; e) aastane wäljaminek.

XI. **Kas tarwitab alkoholilisi joosisid:** a) monopoli wiina; b) piiritust; c) napsi (ilkööriid, rummi jne.); d) õlut; e) kodu-õlut; f) liikwat; g) kunstenbalsami? 1) Kuidas joob: söögi alla; söögi pääle; ka muul ajal: tööd pooleli jättes, juhtumisi koju tulles jn. 2) Kui sagedasti joob: a) päewas — korda; b) nädalas — korda; c) kuus — korda d) aastas — korda.*) 3) Kui sagedasti joowastanud olekus? 4) Kus joob: a) kodus; b) kõrtsis; c) õllepoes; d) salamonopolis; e) seltsimajas? 5) Kui kaugel on alkoholi lähem müügikoht: a) kõrts; b) monopoli pood; c) salakõrts jne.?

XII **Kui peremees, kas muretseb** alkoholi: õlut, wiina jne.? a) pühadeks; b) tähtpäewadeks: Mihkipäewaks; küünlapäewaks Jaanipäewaks? c) perekonna pidudeks: pulmadeks, ristieteks, maiusteks. d) perekonna tähtpäewadeks: sündimisepäewaks, leeripäewadeks, nekrutite saatmiseks, kihlusteks jne. e) tööde lõpetiseks: (heina-, lõikuse- lõp.; f) talgudeks; g) liikudeks. Kas teeb kodu õlut, wõi toob kõrtsist?

XIII. Mis arwawad inimesed Teie ümbruses joomisest: kas peetakse aun-asjaks; ühkuse-asjaks; mehisuse-asjaks? Wõi põlatakse joojaid?

Teadete koguja: (Täielik nimi, kutse, elukoht).

Wisa püüdmise pääle.

Nagu salalik mülgas, kus õõpimeduses muinasjutulist wesiputukate hiilgamist silma paistis, oli wiimse ajani Tartu maksukogukonna walitsuse lugu. Lugejad on aastate jooksul sääält halenaljakaid asju kuulda wõinud: kuidas Tartu linna üleüldisest kassast maksukogukonna waestemajasid ülewal peeti, maksukogukonna walitsus aga lepingu järele lubatud tasusumma selle eest järjekindlalt maksmata jättis, ilma et linn oleks wõinud waestemaja õnnetuid elanikka nälga jätta; kuidas maksukogukonna walitsus oma „iseseiswa" wanema eestwõttel suurt waestemaja ehitama hakates üle paarikümne tuhande rubla kogukonna laekast ära kulutas, aga asjaga ainult nii kaugele sai, et maja enampakkumise teel ehituse-wõlgade eest peaaegu ära pidi müüdama; kuidas maksukogukonna wanem, kes kogukonnale Saksa meelse linnawolikogu päält kaela walitud, asju oma pääb ajas, ilma et kogukonna asemikka kokkugi oleks kutsutud, korralikku eelarwet tehtud ehk tarwilikult aru antud. Kogukonna kassas deldi tühjus walitsewat, nii et isegi waesedlapsed ilma koolirahata pidiwad jääma ja kogukonna waesed ilma kütteta külmetama, kuid kogukonna liikmed wõisiwad isegi meie linnas aastate kaupa ära elada ja ärt ajada, ilma et waewaks oleks wõetud neile maksude kohta arwet ehk meeldetuletust kätte saata — wälistest wõlgnejatest weel koguni kõnelemata. Linna elanikkudest on mitmed juba aastate eest endid kogukonna liikmeteks üles andnud, üle 40 rublagi kulude jaoks sisse maksnud; mitmed on maksukogukonna walitsuselt isegi pasisid saanud, kuid liikmeteks ei olnud neid ikka weel wõetud.

Kui kogukonna liikmed juba walju nurinat tõstsiwad, astusiwad wähesed asemikud, kes endisest ajast järele oliwad jäänud, ilma et uusi walimisi iga 3 aasta tagant oleks peetud, nagu seadus nõuab, otse maksuwalitsuse wanema kinste kokku ja otsustasiwad maksuwalitsuse **rewiderimist** ette wõtta lasta. Kuid maksuwalitsuse wanemal läks ometi korda, rewiderimise asja aastapäewad edasi wenitada, kuna Liiwimaa kuberner wõimalikuks ei arwanud, kogukonna asemikkude walitud rewisjoni-kommisjoni tööle lasta hakata.

Maksukogukonna liikmed ei jäänud aga jonni ka mitte, waid kirjutasiwad Tartu maksuwalitsuse halbast olukorrast awalikult ajalehes, saatsiwad märgukirju Liiwimaa kubernerile ja paranduse-nõudmisi sisemiste asjade ministeriumile. Isegi saatkondade läkitamiselt ja telegrafi tarwitamiselt ei kohkunud mehed tagasi.

Wiimaks oligi wõit parandusenõudjate käes, kelle hulgas eestlased eesrinnas käisiwad, aga ka Wene kaaskodanik ja isegi mitmed uuenduse mõttelised Saksa kaaskodanikud ei puudunud.

Üle mitme aja peeti käesolewa kuu algusel Tartus maksukogukonnas jällegi — asemikkude walimisi. Nagu teada, oli walimistel enamus täiesti uuenduse-püüdjate käes, kes ka asemikkudeks pea ainult uuendusemõttelised mehed walisiwad. Ainult mõni üksik **wana** jäi nagu kirjaks hulka, et kellegil põhjust kaewata ei oleks, nagu ei oleks temal kogukonna asemikkudekogus oma eestkõnelejaid.

Nagu lugejad Tartu teadete alt näewad, on maksukogukonna asemikukogu uuendatud kujul ülemila esimest korda koos olnud. Ja kohe on juba wärsket tuult tunda.

Kuna enne maksukogukonna asemikukogus läbirääkimisi Saksa keeles peeti, millest suurem hulk wähe aru sai, siis ei tundnud paljud asja wastu suuremat huwitust, ei saanud üleüldse kaasagi kõneleda.

Nüüd on Wene kaaskodanik ette pannud, läbirääkimisi **Eesti** keeles pidama hakata, millest **kõik** aru saawad. Muidugi ei ole kellegil keelatud, oma mõteid ka Wene ehk Saksa keeles awaldada, kui see temal kergem on. Isegi seletusi deldakse neis keeltes ümber, kui mõni Eesti keeli kõnedest aru ei ole saanud.

Nõnda on keelekäsimus Tartu maksukogukonnas loomulikule alusele seatud, mille wastu kellegil midagi olla ei wõi.

Ühtlasi on kogukonna asjaajamises parandustega kohe pääle hakatud. Isegi asjaajamise **rewiderimine**, mis senini maksuwalitsuse wanemale nii wastumeelt olnud, on otsuseks tehtud.

Nõnda wõib arwata, et Tartu maksuwalitsuse muinasjutuline kuwisus halenaljakaie paistes **awaliku** asjaajamise ja kogukonna omawalitsuse **wabaisetegewuse** tuule käes kui udu kaob ja **uuele** korrale maad annab, mis wana Tartu elanikkude laialisemate liikide elulisi huwisid tõsisest täita aitaks.

Tartu maksuwalitsus ei ole seniajani linna laialisemate ringkondade poolt õieti tõsist tähelpanemist leidnudgi, sest et tema wanal korraldusel ainult wäikse killa koduhuwisid täitis.

Tõepoolest ei ole maksukogukonna tähendus linnaelus mitte wähene — olgugi, et linna omawalitsus palju asju, mis maal walla kogukonna-omawalitsuse alla käiwad, ära wõtab. Iseäranis oleks **waestehoolekandmise ja nooresoo kaswatamise** asi nii laialise tähtsusega, et linna elanikud maksukogukonna asjadest suure huwitusega osa peaksiwad wõtma.

Kui nüüd Tartu maksukogukonna asemikkudekogu olukorra uuendajate wisa püüdmisega sihikindlalt tööd teeb, küll temal siis korda läheb ka kogukonna eesotsas seiswat **maksuwalitsust uuendada.**

Kui luga juba nii kaugel on, küll siis kõik linnaelanikud, iseäranis majaomanikud ja ärimehed, kes nüüd weel maa kogukondade hingekirjas seisawad, endid maksuwalitsusele kogukonna liikmeteks üles annawad, nõnda et ühisel jõul hariduslisi ja üleüldishäätegelisi püüdeid käsile wõib wõtta.

Iseäranis tuleb arwata, et Tartu majaomanikud warsti linna maksukogukonna liikmeks heidawad. Sest niikaua kui nemad Tartu maakonna waldade hingekirjas on, puudub neil riigiwalimistel **hääleõigus**, nii et Saksa wähemus Tartule asemikka walib.

Niikaua kui maksuwalitsuses wana muinasjutuline kord waitses, ei pääsnud linna elanikud sinna sisse, ei saanud sääl ka asju parandada.

Nüüd on aga korda läinud, Tartu maksukogukonna leiwakäna tublisti üle pesema hakata. Küll nüüd wärske taigen uue juurepärsi abil muhenema lööb, ilma et wana läpatse lõhna tundagi oleks.

Kõik meie asjad käiwad kangesti pikkamööda. Seisawad mõnikord kad. Kuid liikumine ei ole mitte ainult **põhjusmõttelised** küsimuseks, kui aga püüdmisel wisadust jätkub.

Wisa püüdmise pääle hakkab isegi Tartu maksukogukonna piirkonnas kiilsew muinasjutuline mülgas liikuma — mis te siis weel tahate?!

Ajakirjanduse ülewaade.

Mis praegu teha tuleb?

Käesolewa aja seisukorda silmas pidades ütleb „Päewaleht":

„Ainukene asi, mis praegu rahuloldawate tagajärgedega teha saadakse, on **jõudude koondamine rahwa majanduslise ja haridusliste järje** tõstmiseks. Selles jõudude koondamises peitub rahwa parem ja õnnelikum tulewik."

Sellest seisukohalt on nendel püüetel, mis ühistegewuse mõtte laialelaotamise sihis liikuma saanud, rahwa tulewiku kohta suur tähendus. Ühistegewuse tõsist kaswamist ja korraldust loodab leht laenu- ja hoiuühisuste ühenduse ja ühistegewuse edendamise seltsi asutamisest. Kaubatarwitajate ühisustest rääkides tähendab leht, et mõned nendest kenakenasti töötawad, teised aga häädumas on, ja leiab, et häädumise põhjuseks pääle muu weel ühistegewuse päägpõhjusmõtete alatine rikkumine ja wäiklase omakasu tagaajamine on. Et neid ühisusi häädumise eest hoida ja nende tegewusele korda ja kindlust tuua, soowitab leht kaubatarwitajate ühisuste liitu wõi ühendust asutada. Lõpuks lausub leht:

„Kui meil korda läheks neidgi wähesid jõuduid koguda, kes ühistegewuse tähendusest rahwa majanduslises elus aru saawad, siis wõiks juba ka teiste ühistegewuse harude arendamise juurde asuda. Sest teha on rahwa majapidamise tõstmiseks palju ja see on praegu kõige tähtsam tegewus."

Kas just **kõige tähtsam** tegewus, on küsimine, aga igatahes üks kõige tähtsamatest. Ja selle tegewuse toetuseks ja hooandmiseks oleks laenu- ja hoiu-ühisuste ühenduse asutamine, mille hääks juba esimese Eesti laenu- ja hoiu-ühisuse elulekutsumise aegu mõtteid awaldatud sai, wist küll esimene samm.

Riigiwolikogu.

Koosolek algab kell 11.20 min. Juhatab Homjakow.

Maklakow annab aru 30 riigiwolikogu liikme poolt üleseantud **plaanitsetawa eelnõu põhjusjoontest, mis wannutatud adwokatide ja nende abiliste nõukogudele õiguse annab rahwa tarwis õigusteadlise nõuuandmise bürosid asutada.**

Seesugused bürod on juba 30 aastat olemas olnud, kuid käesolewa aasta 2. märtsil on senat kohtuministri ettepanekul seletanud, et wannutatud adwokatide nõukogudel nende asutamiseks seaduslikku õigust ei olewat. Selle seletuse põhjal on kohtukodade esimehed neid bürosid kinni panema hakanud.

Kõneleja seletab, et need bürod oma kolmekümneaastase kestuse ajal rahwale õigusteadlise abi andmise poolest niisama tarwilisteks on saanud nagu hospidalid haigetele ja et nad mitte üksi kohtuülemuste, kelle hulgas ka paljud ministrid, waid ka administrativliste wõimude, kuberneride j. t. lugupidamise on ära teeninud. Plaanitsetaw eelnõu ei paku sedamööda midagi uudist, waid annab ainult asutustele, mille tarwilikkus ja kõlbulikkus 30 aasta tegewuse läbi kindlaks on tehtud, ainult seaduslise aluse. Kõneleja paneb ette, et riigiwolikogu tema wastu wõtaks.

Kohtuministeriumi osakonna direktor Werjowkin teatab ministeriumi woltusel, et ministerium selle küsimuse seaduseandlise otsustamise soowitawaks arwab ja kõige ligemas tulewikus wolikogule ette tahab panna.

Werjowski 2. awaldab imestust, et seaduiemehed-adwokadid terwe 30 aastat mõnesuguste nõuuandmise-bürode asutamisega seadust on rikkunud ja teatab, et ta eeln. ettepanejate allkirjadega tuttawaks saades ettepaneku wastu olla olnud, nüüd aga kohtuministeriumi seletuse järele, kelle poolt tema praegustes kujus midagi halba karta ei olla, tema wastu ei kõnelewat.

Tihernitski tähendab oma 32-aastase adwokadi-tegewuse pääle põhjendades, et adwokatide nõuuandmise-bürod mitte kunstlikud sünnitused ei ole, waid elust enesest wälja on kaswanud ja wäga palju rahwale kasu on saanud. Ta paneb Berjowski 2. kõne wastu proiestrides ette, et riigiwolikogu ettepandud eelnõuu wäljatöötamise ühelhäälel tarwiliseks tunnistab (Kodanawaldused pahemal pool).

Maklakow ütleb, et Berjowski awaldus, et ta eelnõuu mitte tema sisu, waid walmistajate järele meeldiwaks tunnistab, waewalt küll riigiwoliniku auukohaseks saab pidada. (Kodanawaldused pahemal pool ja osa tsekkerakonna pinkidel). Ta tähendab, et kohtuministerium märtsi-kuust senajani selles küsimuses weel midagi teinud ei ole ja paneb ette, et riigiwolikogu ise asjaga pääle hakkaks ja eelnõuu wäljatöötamise kohtukommisjoni hoolde annaks. (Kodanawaldused pahemal pool ja keskel).

Ettepanek wõetakse wastu.

Maakorralduse eelnõu.

Päewakorda mööda minnakse edasi maakorralduse eelnõuu kohta ettepandud paranduste harutamisele.

4—12 paragr. wõetakse ilma muutmata wastu. 13. paragrahi juures tõusewad kaunis pikad waidlused, mis sellega lõpewad, et paragraf selles kujus wastu wõetakse, et segakruntide juures wõlgade eest mitte terwe koht ei wastuta, waid üksi see maatükk, mille pääle wõlg on tehtud.

Wahearg kell 1.

Koosolek algab uuesti kell 2.9 min. würst Wolkonski juhatusel.

Paragrafid 14 kuni 61 wõetakse ilma waidlusteta kommisjoni poolt ettepandud kujul wastu. Järgmise paragrafi harutamisel seisawad kadettide poolt ettepandud parandusi **Kutler, Berjosowski, Petrowski, Shingarew ja Kropotow.** Pääle parun **Shillingi** fraktsiooni **Bobrinski 2. Kuiowkowi** ja **Anandja** fraktsiooni **Kapnisti** kõnede lükatakse kõik paranduse-ettepanekud tagasi.

Wahearg kella 4.10 min. kuni kell 5.35 m.

Paragraf 62 wõetakse ilma harutusteta wastu, kuna 63 per. juures, mis maakonna kommisjonide kokkuseadest kõnelewad, jälle pikemad waidlused tõusewad, millest **Tantsow**, würst **Wolkonski I, Popow IV., Berjosowski, Sokolow II. Wolodimerow** ja **Wiihnewski** osa wõtawal. Hääletamisel lükatakse kõik parandused tagasi ja wõetakse paragraf kommisjoni poolt ettepandud kujul wastu.

Kell 6 tehtakse ettepanek maakorralduse eelnõuu harutamine käesolewal koosolekul lõpule wiia ja tänane õhtune koosolek ära jätta. Ettepanek wõetakse wastu.

Järgmised paragrafid wõetakse peaaegu ilma waidlusteta maakorralduse kommisjoni ettepaneku järele wastu.

Enne terwe eelnõuu hääletamist teatab **Miljukow** rahwawabaduse erakonna nimel, et eelnõu selles kujus, nagu ta lõpulik hääletamise alla tuleb, mitte talurahwa majanduslist seisukorda ei paranda, waid ainult politiliste eesmärkide kättesaamise ja individualististe waadete maksmapanemise pääle on sihitud ja selle läbiwiimiseks omawoli ja wägiwal seaduslikule alusele seatakse. Niisuguste tingimiste juures on rahwawabaduse fraktsion sunnitud tema wastu hääletama.

Umbes sedasama teatab ka **Kropotow** töögruppe poolt.

Timoshkin heidab wäljaspool erakonde seiswa talupoegade gruppe nimel kadettidele ette, et nad talupoegade aluse suurendamise wastu maakorralduse kommisjonides on takistanud ja sellega näidanud olla, et nad mitte rahwawabaduse, waid rahwaorjuse erakond olewat.

Juhataja tähendab, et kommisjonide kokkuseade määrajad mitte kadetid ei ole olnud, waid riigiwolikogu enamus.

Krahw Bobrinski II. teatab Wene rahwuslise erakonna nimel, et nad, eelnõu ülitähtsaks pidades, tema hääletamise põhjendusi mitte ei too, kuna ta nii tõsist ja tähtsat silmapilku mitte poliitilise targutamisega ei taha rikkuda. (Kiiduawaldused keskel ja paremal pool).

Hääletamisel wõetakse eelnõu keskerakonna ja parema tiiwa häälteenamusega wastu

Koosolek lõpeb kell 6,35 m. Järgmine koosolek 30. nowembril.

Koosolek 30. nowembril.

Koosolek algab kell 11,14 min. würst Wolkonski juhatusel. Ministrite pingis on kohtuminister Shtshegtowitow.

Kohaliku kohtu eelnõu teine lugemine.

Aruandja Shubinski seletab, et eriotsa tarwis oleks praegu-maksewa kohtuasutuste-seaduse esimene ja teine paragraf ehk, õigemini, nende lisamärkus läbi harutada, millega 1889. a. uuenduste ajal kohalik kohtuwõim maaülemate ja wallakohtute kätte anti.

Kohtu-uuenduste kommisjon paneb ette lisamärkust, mis kohtuwõimu maaülemate kätte annab, täitsa ära kaotada, lisamärkust teise paragrafi juurde aga muuta, selles mõttes, et wallakohtute asemele, mis ära kaotatakse, rahukohtud seatakse.

Liharshew paneb paranduse ette, et ajutiseks kõigesisuline wald sisse seataks, nendes wallakohtud alale jäetaks, mille wõimupiiri praeguste wastu kitsendataks ja rahukohtud, nende wõimupiiri laiendades, esimesteks edasikaebamise-kohtuteks määrataks.

Popow IV. kaitseb wallakohtuid.

Leonow nõuab wallakohtute ümbermuutmist kollegial-alusel, Poola kogukonnakohtute eeskuju järele.

Butski paneb ette wallakohtuid alale jätta, kuid nende wõimupiiri nii kitsendada, et nad nõudmise-asja ainult kuni saja rublani wõiwad otsustada; nende esimesteks soowitab kõneleja maaülemate asemel talurahwa-asjade kommissarisid.

Stortshak arwab, et wallakohus südametunnistuse-kohus olewat. Üle südametunnistuse ja selle kohtu ei wõiwat enam midagi olla. Häda olla üksi selles, et meie sellele kohtule mitte õiget järelwalwust ja juhatust ei leidwat.

Pandakse ette ja wõetakse wastu ettepanek kõnelejate üleskirjutamise lõpetamise asjus. Üles on antud ennast 28 kõnelejat.

Preester Gepetski arwab, et kuni igale wallale oma rahukohtunikku ei saa, seni ka uue kohtu ligidusest rahwaga kõneleda ei wõi. Kõneleja kahtleb ka, kas kommisjoni aruandes tähendatud rahukohtunikkude arw õieti põhjendatud on ja peatab siis pikemalt küsimuse juures, kuidas kohalikka elanikka kohalikust kohtust osa wõtma wõiks kutsuda.

Aruandja Shubinski wastab eelkõnelejale ja lükkab tema põhjendused kohtukommisjoni eelnõuust wõetud arwude najal ümber.

Shepetow kõneleb kasakate külakohtute ümbermuutmise tarwidusest.

Ljahnitski on kollegial-kohaliku kohtu poolt ja püüab tema sisseseadmise wõimalust rahalisest küljest selgitada.

Waheaeg kella 1,2 min. kuni kell 2,12 min.

Kowalenko I., Berjosowski II., Timoshkin, Andreitshuk ja Sushkow korbawad oma endiseid üleüldise harutamise juures wäljaöeldud arwamisi praeguse wallakohtu alalejätmise ja nende parandamise mõttes.

Tsiunelis soowib wallakohtute ja maaülemate ärakaotamist läänepoolsetes kubermangudes.

Bulat — rahwa enese rahukohut Poola kogukonnakohtute eeskuju järele.

Kell 4,15 min. tehtakse waheaeg.

Koosolek algab uuesti kell 4,40 min.

Juhataja palub sedelid walmis muretseda 22.-liikmelise kommisjoni walimiseks, kes isikupuutumatuse seaduse-eelnõu uuesti läbi peab waatama.

Berjosowski II. teatab, et parempoolsete fraktsion, uue kommisjoni walimist mitte riikliste tarwiduste, waid erakondliste ja isikliste püüete tagajärjeks pidades, uue kommisjoni liikmete walimisest mitte osa ei saa wõtma. (Hääl pahemalt poolt: ja teete hästi!)

Uuesti kohaliku kohtu eelnõu harutamisele minnes seisawad Kowalenko II., Tantsow, Pahaltshak ja Jurkewitsh wallakohtu uuendamise ja edasikestmise eest.

Parun Meyendorff seletab täielikumalt oma üleüldise harutamise ajal tehtud ettepanekud, et wallawanematele ehk isekralikult selleks walitud isikutele nõudmise asjades, mis mitte üle kolmekümne rubla ei tõuse, esialgse harutamise õigus antaks. Tähendades, et Läänemaades, kus sarnane esialgne harutamine olemas, suur protsent asju nendessamades lõpebgi, soowitab kõneleja, et tema ettepanek lisamärkuse kujul eelnõu esimese paragrafi juurde wastu wõetaks.

Würst Tenishew kõneleb töögruppe poolt Lihatshewi läbi üleüldiste harutamiste ajal ettepandud paranduste wastu.

Lwow I. seletab põhjusi, mispärast tema fraktsion rahukohtu poolt saawat hääletama.

Seega on harutused lõpetatud. Isiklise küsimuse kohta antakse sõna weel preester Gepetskile. Pandakse ette, koosolekut kuni kella 1/27 edasi pidada. Ettepanek wõetakse wastu ja antakse sõna aruandjale.

Sel ajal aga, kui aruandja kõnetooli läheb, lahkub suurem osa liikmeid saalist.

Aruandja palub, seda tähele pannes, et kaugelt suurem osa liikmeid puudub, tema lõpusõna pääle waheaja edasi lükata, mis ka tehtakse.

Seega lõpeb päewane koosolek kell 6,7 m.

Õhtune koosolek

algab kell 8, 59 min.

Kohtu-uuenduse kommisjoni aruandja Shubinski tähendab kõnede sisu kokku wõttes, et tänasel koosolekul enam midagi uut ette toodud ei ole Kõigist ettepandud parandustest ja täiendustest peab ta tähelpandawateks ja wastuwõetawateks ainult kaks, parun Meyendorffi ettepaneku wäikeste asjade esialgse harutamise asjus ja Shepetowi protesti kasakate külakohtute wastu. Kõneleja lõpetab soowiga, et riigiwolikogu kommisjoni ettepaneku maaülemate ja wallakohtute ärakaotamise asjus wastu wõtaks. (Kiiduawaldused keskel; sisistamine paremal pool.)

Mõlemad ettepanekud wõetakse wastu. Nende wastu hääletawad parempoolsed, osa talupoegi ja rahwuslased. Niisama wõetakse wastu Shepetowi ettepanek kasakate külakohtute ärakaotamise asjus (ühelhäälel).

Parun Meyendorffi ettepanekule kõnelewad Kropotow ja Jurkewitsh wastu, kuna Amonosenok teda toetab. Hääletamisel lükatakse ettepanek enamuse poolt tagasi.

Würst Wolkonski annab juhatuse Shidlowski kätte.

Saalis kõidakse ja aetakse waljusti juttu.

Juhataja palub taja olla ja kubub wastasel korral koosoleku ära lõpetada.

Kohtu kuju harutamisel soowiwad Ljahnitski ja Bulat mitmeliikmelist rahukohut.

Shubinski kõneleb selle wastu.

Hääletamisel wõetakse kommisjoni ettepanek wastu, kuna töögruppe ettepanek ilma harutamata tagasi lükatakse. Niisama wõetakse wastu ka kohtu kommisjoni ettepanek üleüldise kohtuasutuste-seaduse 4. ja 5. paragrafi tühjakstegemise kohta.

Kümnenda paragrafi harutamisel, mis määrab, et rahukohtunikud 46 semstwo kubermangus walitawad on, Lääne-kubermangudes aga, kui ka Astrahani, Stawropoli ja Orenburi kubermangudes walitsuse poolt nimetatakse, awaldab Tõtshinin kiitust tema wiimase osa kohta, mis walitsuse nimetamisest kõneleb.

Tshernitski ja parun Shilling on üleüldise kohtunikkude nimetamise poolt, misjuures Tshernitski weel tähendab, et Lääne-Europa walimise põhjusmõttest taganenud olla.

Tõtshinini ja Tshernitski kõne ajal tõuseb saalis jälle jutuajamine ja müra, mispärast juhataja paar korda jälle waikust palub

Bulat kõneleb selle wastu, et Lääne-kubermangudesse kroonu kohut sahetakse jätta.

Parun Tsherkassow on Tshernitski poolt ettepandud 10. paragrafi laiendamise wastu, mille järele kohtunikud terwes riigis walitsuse poolt nimetatud peaks olema.

Kui parun Shilding ja Tsiunelis weel isiklikseks seletuseks sõna wõtnud, lõpetatakse koosolek kell 11,5 min.

Järgmine koosolek 2. detsembril.

Politika ringwaatus.

Saksa riigikantsleri programm.

Kui Saksa riigipäew neljapäewal eelarwet hakkas harutama, pidas riigikantsler v. Bethmann Hollweg oma programmikõne. Tema ütles, et Saksamaal walitsus talgi erakonna-walitsus ei wõi olla, mille wastu pahem tiiw elawalt protesteeris. Kui kära suureks läks, lõi riigikantsler erutatult wastu lauda, kuna sotsialist Ledebour hüüdis: Saksamaal on wanameelne erakonna-walitsus juba ammugi olemas!" (Kiiduawaldus pahemalpool, parem tiiw waidles wastu.) Riigikantsler püüdis nähtawasti rahwuswabameelseid oma nõuusse wõita. Ta ütles, et kõik kodanlikud erakonnad koos tööd wõiksiwad teha. Maa soowiwat rahulikku tööd, ja ainult radikalsed olla, kes terwet Saksamaad kahte leeri püüdwat lahutada. Kuna parem tiiw kõnelejale sagedasti kiitust awaldas, protesterisiwad sotsialistid ja wabameelsed.

Nii on ka wanameelsed ajalehed kõnega õige rahul, kuna pahempoolsed ta tühise leiawad olewat. Risti Leht kiidab seda sõna, et Saksa walitsus jalgi erakonna-walitsus ei wõi olla. — Üks teine wanameelne leht ütleb, et riigikantsler selle kõnega wanameelseid on tahtnud lepitada. Rahwuswabameelsetele olla ta hoopisid andnud, aga see olla häälte laste saatus ikka olnud. — Wabameelne „Berlini Päewaleht" ütleb kõne programmita walitsuse ülendamise olewat. — Wabameelne „Vossi leht" kirjutab: v. Bethmann Hollweg on kõnelenud, aga ei ole midagi öelnud. Tema seletused oliwad täiesti kaine, tühise troonikõne kohased. Tema programm on mitte ühtegi programmi ette panna ja wõib olla ka ilma programmita ollagi. Ta ütles paar sõna, et erakonnad, keda rahaasjade seadus lahutanud, üksteisele jälle ligenema peawad ja rahwast kahte osasse ei wõida lahutada, ja see oli kõik. Imestus oli suur, kui ta 20-minutilise kõnelemise järel juba istus. Arwati, et ta alles algab, aga ta oli juba walmis.

Tollide küsimus Inglisemaal.

Palju kõneldakse nüüd Londonis tarifiplaanist, mille Birminghami „Daily News" on awaldanud. Wanameelsed lehed ütlewad, et ta huwitaw on, ilma et ta mööduandew oleks, ja arwawad, et kui mõnele toiduainele toll pääle tuleb panna, siis thee- ja suhkrumaksu tuleb alandada. Wabameelsed lehed loewad selle tarifiplaani mööduandwaks ja ütlewad, et nad selle kalliste toiduainete eelarwe awaldamise eest tänulikud on. Birminghami mehed, kes kõrgeid tollisid nõudwat, olla oma tarifiplaani awaldamisega Balfouri kohta mõjuda tahtnud, kes nüüd ütlema pidawat, kas ta toiduainete tollisid tahtwat wõi mitte.

Walimisewõitlus Inglisemaal.

Kolmapäewa 25. nowembri õhtul pidasiwad kümme walitsuse liiget walimisekõnesid. Riigisekretäri abiline Masterman seletas, et walitsus iga kandidati, olgu ta wabameelne, tööline wõi Iiri rahwuslane, toetab, kes aga rahwa õigust ülemkoja wastu kaitseb. Tööliste juhataja Thorne seletas, et tööliste-erakond teha tahab, mis wõimalik, et wabameelne walitsus riigitüürile edasi wõiks jääda. Postiülem Buxton andis mõista, et kui walitsus wõidab, ta rahalise kahju katmiseks eelarwet peab suurendama, mida nii wõidakse seletada, et walitsus maamaksusid kõrgendada tahab.

Asquith ja Balfour.

Inglise pääminister Asquith on Londonis kõne pidanud, kus ta pääle muu on öelnud: Iiri küsimust wõidakse ainult õiendada, kui Iirimaale selgetes Iiri asjus täielik autonomia antakse. Et ülemkoda eelarwe ja hulga wabameelseid seadusi tagasi on lükanud, siis on wabameelsete ülesanne nüüd rahwa-asemikkude walitsuse põhjusmõtet wankumata alusele panna. Wabameelsed ei wõta ühtegi ametit wastu, kui nad kindlustust ei saa, mis neile wiljaka töö tegemiseks tarwilikud on. Ülemkoja maksuseaduste wahele segamine on rahwa wabadustele hädaohtlik. Mina palun walijatelt seaduse läbiwiimiseks woli, mis selge sõnaga ütleb, et lordidel õigust ei ole rahaasjadega tegemist teha. Ülemkoja täielik keeluõigus tuleb kaotada, aga ühes sellega tuleb alamkoda sagedamini walida, kui praegune seadus seda nõuab, 7 aasta tagant wähemalt 5 wõi isegi 4 tagant. Mis naeste hääleõigusesse puutub, siis ei ole ma oma mõtet muutnud. Aga walitsus ei taha küsimuse eest kõrwale puigelda, mille kohta nüüd alamkoda oma arwamist peab awaldama. Selle-järel kui sel koosolekul weel Lloyd George ja Churchill oliwad kõnelenud, wõeti sääl ettepanek wastu, mis Asquithi ses püüdmises, rahwa walitsust alamkoja kaudu jäädawaks põhjusmõtteks teha, lubab toetada.

Inglise wanameelsete juhataja Balfour on lendlehe awaldanud, kus pääle muu seletatakse: Walitsus olla ülemkojale kallale tunginud, selle järel kui ta seda kaua olla ette walmistanud. Tema tahta ühte ainust seaduseandmise-koda saada. Alamkoja suurest wõimust ei olla walitsuse liikmetele, kes wandeseltsiks kokku olla astunud, küllalt, sest nad tahtwat alamkoda lordidest ja rahwast iseseiswaks teha. Rahwa kasu nõudwat selle määsundu tühjakstegemist. Merewäest kõneledes ütleb Balfour, awalik arwamine ei saawat kahetsemisewäärilist hooletust nii kergesti andeks andma, millega wabameelsed wõitlust laewaehituses kardetawal wiisil olla julgustanud.

Wanameelne „Daily Graphic" kiidab Asquithi programmi otsekohesust, tunnistab ta aga wäga kardetawaks. Eelarwe olla nüüd tühine küsimus teiste suurte küsimuste kõrwal. Iiri küsimus, üleüldise hääleõiguse küsimus, ühe ainukese koja küsimus, need olla nüüd wabameelsuse pääeesmärgid. Kardetawamaid ja kergemeelsemaid ettepanekuid ei olla maa weel talgi kuulnud, ja Asquith eksiwat, kui ta arwawat, et inglased walmis olla terwet riigi sotsialset ja poliitilist ehitust sulatamisepotti wiskama.

Wanameelne „Times" ei laida Asquithi programmi mitte nii karmilt ja loeb isegi wõimalikuks, et wabameelsed sellega wõidawad. Sest ta kõneleb raskustest, mis wabameelsetele tulewad, kui nad ainult wäikese enamuse saawad, ja kui iirlased ja töölised selle täitmist hakkawad nõudma, mis neile on lubatud.

Sonnino ministerium.

Ajalehed on ühendusministeriumi, kelle parajusmeelne Sonnino kokku on seadnud, kaunis sõbralikult wastu wõtnud. „Popolo Romano", kes Giolitti poole hoiab, ütleb, ministeriumile tulla ta programmi täitmiseks aega anda. Ka „Tribuna" on uue walitsuse wastu sõbralik, arwab aga, et see ainult niikaua wõib kesta, kui Giolitti seda lubab. Kiriklased ei näi hästi rahul olewat. Nemad seletawad, et nende käsi Giolitti ajal hästi käinud, ja teada ei olla, kuida nende wahekord Sonninoga kujunewat. Ka radikalsed nurisewad. „Messaggero" laidab seda, et Sonnino oma kabinetti radikalseid ei ole wõtnud, selle järel kui ta nädal aega kiriklaste ja nende wastaste wahel on wankunud. Senator Scialoja'ga, kes kiriklastewastasena niisugusesse kabinetti on astunud, ei ole see leht sugugi mitte rahul. „Vita" annab pahemale äärele nõun kannatada. Sonnino kabinett saawat Italias wiimane tagurline kabinett olema.

Sonnino leht „Giornale d' Italia" loeb uue walitsuse programmi punktid üles. Nende hulka käiwad: Rohkem õiglust walitsuses; ilmaliku riigi kaitsmine kiriku wastu ilma pehmuse ja tagakiusamiseta; kirikuseaduste õiglane tarwitamine; maa- ja mereväeprogrammi rutuline ja wõistlik laiendamine; kogukonnakooli riigikooliks tegemine ja kirjaoskamatuse wastu wõitlemine, iseäranis Lõuna-Italias.

Kui kõrgeid tollisid Chamberlain soowitab.

Birminghami „Daily Post" on kirja awaldanud, mille mõtted, nagu arwatakse, wana Chamberlaini omad on. Selle järel tahawad wanameelsed peaaegu kõigile kaupadele tollid pääle panna, mida tooresteks aineteks ei tule lugeda. Tollide otstarb peab olema: esiteks riigi sissetulekuid suurendada, teiseks omamaa kaubawalmistajale neil turgudel, kus ta wäljamaaga wõistleb, ettejõudmist wõimalikuks teha, kolmandaks Inglisemaale wõimalust anda asumaadele paremaid õigusi lubada, neljandaks paremaid kaubanduse tingimisi neil wõõrastel maadel muretseda, kes Inglise kaubad tollidega eemal hoiawad ja wiiendaks omamaa kaubawalmistajaid ettewõtetele julgustada, et tööpuudus wäheneks. Tarif peab nii lihtne kui iganes wõimalik olema ja mitte seda-moodi kaitsetollide tarif, nagu Saksamaal ja Ühisriikides. Toores materjal peab ilma tollita sisse pääsema.

Nende kaupade toll, mille walmistamiseks wähe tööd läheb, peab madal olema, ainult 5 protsenti kauba wäärtusest. 10 protsendiline toll pandakse neile asjadele pääle, mis peaaegu täiesti walmis on ja 15-protsendiline neile, mis päris walmis on.

Niisugune tarif annaks riigile umbes 150 kuni 200 miljoni rubla sissetulekut — ütleb Birminghami leht — ja elustaks maa kaubandust ja tööstust suurel wiisil. Kulu teeks tollide wõtmine ainult kuni $2^1/_2$ miljoni rubla. Siisgi on wõimalik, et kaitsetollide-walitsuse esimesel aastal sissetulekud wähemaks jääwad kui 150 miljoni rubla.

Wiljakwarter (290 liiterit) peab 2 shillingi (ühe rubla) tolli maksma. Nii wõiks asumaade, iseäranis Kanada ja Australia wili, mis tollist wabaks jääks, teiste maade wilja Inglise turgudelt eemale tõrjada. Chamberlain näeks häämeelega, et kõik asumaakaubad ilma tollideta jäetaks, aga kui see wõimalik ei oleks, siis tuleksiwad asumaadega lepingud teha, mis nende kaupadele suured eesõigused annaksiwad.

Wene riigist.

Usuwabaduse küsimus riiginõukogus.

Riiginõukogu kommisjon otsustas, et wanausulistele mitte ei tohi täielikku jutlustamise-wabadust anda. Wanameelsed kõnemehed näitasiwad, et jutlustamise-wabadust wanausulistele sotsialisteteks ja rewolutsionlisteks sihtideks tarwis läheb. Sisemiste asjade ministri abi Krõshanowski seletas, et walitsus täieliku jutlustamise-wabaduse ainult Gr.-õigeusu kiriku eesõiguseks peab. Jutlustamise-wabaduse poolt oliwad ainult Tagantsew, Koni, Stahowitsh ja Waskiljew.

Kõwendatud walwusekorda

on kõigis kohtades, kus tema tähtaeg lõpeb, kuni 4. septembrini 1910. a. pikendatud. Nii pikendati wiimaste päewade sees walwusekorda Bakus ja Jenisseiski kubermangus.

Miks meil sõda karta ei ole.

„Moskowsk. Wedom." kirjutab: „Selle läbi, et me Jaapanile rahu kinkisime, wõime Kauge-Ida saatuse pärast täitsa rahul olla."

Katk Wenemaal.

Astrahanis tuli kahtlasi haigetsjäämisi ette, millele rutuline surm järgnes. Surnute lahtilõikamisel on kindlaks tehtud, et siin katkuga tegemist on. Haigusehood on kõwad. Surm tuleb ühe päewa haiguse järel. Haigus kestab kolm päewa õige harwa.

Wene poliitiline politsei wäljamaal

tuleb uuendamise alla. Tema keskkoht toodakse Parisist ära Brüsseli. Osakonnad jääwad päälinnadesse edasi. Berliini jääb iseseisew osakond. Poliitiline politsei jääwat täitsa iseseiswaks, nii et wäljamaa saadikutel tema pääle mõju ei ole.

„Russk. Wed." telegraferitakse Brüsselist, et kuulus Harting, kellest nii palju juttu oli, Brüsselis oma nime all elab.

Hertsenschteini tapmise asjus.

Soome senat on Polownewi edasikaebtuse tähelpanemata jätnud. Kuna aga Polownew kaua aega eeluurimise wangis on kinni olnud, siis lühendas senat karistuse aega 20 päewa wõrra.

Kauges Idas.

Hiinamaa protest selle wastu, et Wene ametnikud Wene raudtee piirkonnas maksusid sisse nõuawad, on Wene diplomatilistes ringkondades suurt imestust äratanud. Tähendatakse selle pääle, et Hiinamaa Portsmouthi lepingu 6. punkti walesti oma kasuks seletab. Wene saadik Hiinas on wäljamaa saadikutele sellekohase ringkirja saatnud. Oldakse kindlal arwamisel, et Hiinamaa siin mitte omapääd ei talita, waid mõne teise riigi poolt toetust saab.

Tähelepanemist äratawad Hiina raudteede ehitamised. Mitu raudteed, mis Hiina päälinna Pekingi Wene piiriga ühendawad, on käsil. Kui need raudteed walmis saawad, siis on Hiinamaal sõjawägede ja sõjamoona saatmine Wenemaale õige kerge ja Siberi raudtee nõuaks wäga suurt kaitset. Selle asja kohta on weel wanad lepingu määrused maksmas, mille järel Hiinamaa raudteesid, mis Wene piirile wiiwad, ainult oma raha ja oma jõuuga peab ehitama ja wäljamaa kapitalisid ja insenerisid abiks ei tohi wõtta. Kuid Hiinamaa ei taha neid määrusi enam tähele panna.

Walitsuse ringkondades oldakse selle üle pahane, et ajakirjandus Kauge-Ida asjadega liig palju tegemist teeb ja oma seletustega rahwa keskel kartust äratab. Sellepärast toodakse sõnumeid, mis rahustama peawad. Pet. tel.-tal. awaldab täna seletuse, mis Wieni lehtedes seisukorra üle Kauges-Idas on ilmunud. Ühe ajalehe Peterburi kirjasaatja pääle põhjendades, kes seletab, et kartusele wähegi põhjust ei ole, näidatakse et Wene ja Jaapani wahel põnewust ei ole, waid et palju enam sõbralikust wahekorrast wõib kõnelda.

Purishkewitsh laimamise pärast kohtu all.

Peterburi ringkonnakohtus oli Purishkewitsh ja „Kolokoli" toimetaja Smirnow laimamise pärast wastust andmas. Purishkewitsh oli „Kolokolis" kirja awaldanud, kus ta wäeinstitudi abiandmise kassa eestseisust liiakasu-wõtmises ja raiskamises kõwade sõnadega, nagu see harilikult Purishkewitshil wiisiks on, süüdistas. Kassa juhatus andis asja kohtu kätte. Tunnistajateks oli hulk professorid ja üliõpilasi. Kohus mõistis Purishkewitshi ja Smirnowi õigeks.

A. J. Brodski

on riigiwolikogu presidendile kirja saatnud, milles ta teatab, et ta riigiwolinikust tagasi astub. Odessas on niiwiisi uued walimised ees.

9. nowembri seadus riiginõukogus.

Riiginõukogu kommisjon wõttis 9. nowembri seaduse põhjusmõttelikult wastu. Lahkuminekuid tuleb ainult üksikutes wäikestes asjades ette. Nende selgitamiseks waliti alam-kommisjon.

Talupoegade erakond riigiwolikogus

hakkab mitmesuguste kõrwaliste mõjude all lagunema. See paistab kohe maakorralduse seaduse harutamise juures silma. Kuna eelnõuu esimese lugemise juures kadettide ettepanekud 2 häälteenamusega läbi läksiwad, kukkusiwad nad teise lugemise juures 45 häälteenamusega läbi. Talupojad, kes enne nende poolt oliwad, hääletasiwad nüüd wastu.

Soome-Wene wahekorra arendamine.

Sisemiste asjade minister on ministrite nõukogusse kaks eelnõu Soome asjade kohta ära andnud. Üks eelnõu käib selle kohta, kuidas neid isikuid, kes Soome alamateks hakkawad, Wene alamate hulgast wälja arwata ja teine selle kohta, kuidas Wene alamad Soomemaa kodanikkude õigusi wõiwad saada.

Würst Paul Dolgorukow,

tuttaw tegelane rahwawabaduse erakonnas, on ühes Russki mõisnikkudekogu eestseisusega, kelle juhatajaks ta oli, kohtu kätte antud. Süüks antakse temale seda, et ta oma wõimupiirist wälja on läinud ja wabaduseliikumise ajal talupoegadele magasikapitalist abi andnud.

Leo Tolstoi tööde pärast.

Peterburi kohtukojas oli keegi Hertsök sellepärast wastust andmas, et ta Leo Tolstoi kirjatöö „Jumala riik on meie sees" wälja andis. Kohus mõistis Hertsöki aastaks kindlusewangi.

Raudteeteenijate lahtilaskmine poliitilise mitteustawuse pärast.

Teedeministri poolt on uued määrused kinnitatud, mille järel raudteeteenijaid poliitilise mitteustawuse pärast lahti tuleb lasta. Need määrused töötati iseäralises kommisjonis wälja, millest teedeministeriumi ja sisemiste asjade ministeriumi asemikud osa wõtsiwad.

Ringkiri, mis neil määrustel kaasas käib, annab teedeülematele nõuu, et kui neil tööpuuduse pärast tarwis on töölisi lahti lasta ehk uusi teenijaid wõtta, nad ikka sandarmiohwitseride käest nõuu küsiksiwad.

Tööliste lahtilaskmise kohta on järgmine kord maksma pandud:

Kui sandarmiwalitsus leiab, et mõnda raudteeteenijat ehk ametnikku tarwis on poliitilise mitteustawuse pärast ametist lahti lasta, siis teeb ta raudtee-ülemale sellekohase ettepaneku ja saadab materjali, millega ta oma nõudmist põhjendab. Kui raudtee-ülem selle nõudmisega rahul ei ole, siis läheb asi teedeministri ja sisemiste asjade ministri ühise otsustamise alla. Kui sandarmiwalitsuse nõudmine isiku kohta käib, kes riigiteenistuses seisab, siis saadab teedeülem selle nõudmise ühes oma otsusega raudteewalitsusesse. Sandarmiülem saadab omalt-poolt oma ettepaneku kuberneri kaudu politseidepartemangu ja asi läheb siis teedeministri ja sisemiste asjade ministri kätte otsustada. Teedeülem on kohustatud sandarmiwalitsuse nõudmise pääle kahe nädala jooksul wastust andma.

Kui ametnik sandarmiwalitsuse nõudmise pääle ametist lahti lastakse, siis ei anta temale lahtilaskmise põhjust mitte teada. Ametniku nõudmise pääle wõib teedeülem ainult seda wastata, et ta sandarmiwalitsuse nõudmise pääle lahti on lastud.

Teedeülemal on õigus mõnikord ametniku selle asemel, et teda ametist lahti lasta, teise ameti pääle panna ehk teise kohta teenima saata.

Odessa saadiku Brodski

walimist ei tunnista senat mitte seadusliikuks. Wiimasel koosolekul, kus see asi harutada oli, tehti otsuseks, et Brodski walimist mitte ametlikult awaldada ei wõi.

Harkowist teatatakse, et sääl asuwate mõnekümne eestlase keskel soow olla ärganud seltsi asutada, mille ümber nad ennast koguda wõiksiwad.

Soomemaalt.

Soome alkoholi-keeluseadus tagasi lükatud.

Pet. tel.-tal. teatab: Keisri Majestet arwas hääks Soome maapäewa poolt wastuwõetud seaduse-eelnõu, mis alkoholiliste jookide müümise ärakeelamisesse Soomemaal puutub, tagasi lükata ja Soome senatile kohuseks teha maapäewale selle küsimuse kohta käiwa Kõigekõrgema määruse põhjal eelnõu walmis töötada, ja nimelt niiwisi, et sellesse eelnõusse need märkused üles wõetaks, mis juba aastal 1908 riigi walitsuseasutuste poolt tehtud on, kui ka nõuda, et seaduse-eelnõu niipalju kui wõimalik maapäewa poolt wastuwõetud eelnõuga kokku käiks.

Helsingist. Saksamaa protest. Nagu „Reichsbote" teatab, on Saksamaa ametlikult Wene poolt plaanitsetawa Soome tollitarifi muutmise wastu protesterinud.

Helsingist. Kõnesid eestlaste üle pidasiwad koolilõp. Hilma Räsänen laup. 21. now. Soome Naisühisuses ja mag. Lauri Kettunen selsamal päewal „Kodukeele seltsis". Mõlemad kõnelejad on Eesti olusid oma silmaga tundma õppinud.

Lätimaalt.

Wolmarist. Elektri-walgustus on Wolmaris, nagu meile teatatakse, uuesti sisse seatud, kuna sellekohane ettewõte aasta 5 eest nurja läinud. Tarwiliku sisseseade on „Volta" wabrik Tallinnas soetanud.

Kodumaalt.

Wäike-Maarjast. Koolielust. 19. now. müüdi kadunud Josisoni majad, kus kihelkonnakool sees oli, oksjoni teel ära ja tubli kiwimaja, mis üle 10 sülla pikk ja $5^1/_2$ sülda lai, osteti Wao ja Porkuni wallale kihelkonnakooli ruumideks haamri alt ära. Maja läks 375 rubla maksma, ja seda wõisiwad üksi waldade wolinikud maksta, kes enne oksjoni juba maja-aluse maa enesele oliwad omandanud, kuna kiwimajal äraweddamiseks mingit suuremat wäärtust ei ole. Wõlanõudjad suuremalt osalt, kui aumehed, ei püüdnudgi hinda koolihoone kohta liig kõrgele kruwida, kuna mõned wastased wirisewad, miks niisugune pala nende suhu ei juhtunud. Sellesamal päewal paniwad kooli sõbrad 55 rubla kokku abiraha-kapitali alguseks, mille protsendid kooliõpetajatele abirahaks määratakse.

J.

Walgast. Tsirkuse kaasas on on ka kuri külaline, rõugetõbi meie linna ilmunud. Kolm tsirkuse-kunstnikku on praegu linna haigemajas rõugetõbes maas. Keegi naiskunstnik olla haiguse Tartust toonud ja enne haigemajasse asumist, poolhaigest pärast weel etendusi andnud. Rätseppmeistri Jürmajewi töökojast, mis otse tsirkuse lähedal, suri üks tööline rõugetõppe. Kõik märgid näitawad, et rõugetõbi tsirkuse kaudu laiale on lagunenud. Sellest hoolimata käib tsirkus endist-wiisi edasi.

Wõrust. Wastseliina 1905 a. rahwaliikumise protsess on 4. dets. Wõrus ringkonna kohtus harutusel, § 269 põhjal, 1., 2. ja 4. punkti järgi. Süüpingis on 22 inimest, tunnistajaid 40—50.

Wändrast. Pahameelt sünnitab Wändras „Meie Kodumaa" sõnum, et Wändra seltsid ainult senikaua tööd teinud olla, kui H. Awikson eestotsas olnud, nüüd kus Awiksoni enam Wändras ei ole, pidada Wändra seltsid suikuma ja Wändra tegelased magama. „Meie Kodumaa" (nr. 89) seletab keegi tark, et Wändras olla „rahwas rohkem haritud, talumajad maitserikkalt sisse seatud, põllud kraawitatud, loomade seltsis olla paranemist

„märgata" jne. ja seletatakse, et see kõik Awiksoni töö ja tegu olla. Olgugi, et Awiksonil tema oma seletuse järele Wändras enam kui 24 ametit oli, kuid ei Wändra maiterikkad majad, hääd piimalehmad ja kraawitatud põllud ka tema töö olla, see on enam kui liig. Et keegi wändralane seda „Kodumaale" kirjutada wõis, on wõimata; siinpool kaheldakse wäga, et see wiirukisuitsetamine oma töö on.

Wändra seltsid ei suigu sugugi, waid tewad kõik praegu üsna elawalt tööd, olgugi, et meie igast wiimsest asjast terwele ilmale ei pasunda. Wändra Põllumeesteseltsil oli 22. now. koosolek, kus õige tähtsaid küsimusi harutati ja tähtsaid otsuseid tehti. Et meie wäljanäitus iga aasta ikka wäiksemaks kipub minema, otsustati üks aasta wahet pidada ja siis näitust paremini ette walmistada.

Koosolekul anti aru põllumeeste seltsi katsepõllust. Sääl tehti tänawu kartohwlite ja loomatoidunaeriste kaswatamisega katseid. Katsetest selgus, et kartohwlid kasuga ristikheina sõõdi sisse Soome wiisil teha wõib, ja et kaalisoolaga ja superfosfadiga kartohwlite rammutamine end ära tasub ja hulka puhast kasugi annab. Loomatoidunaeriste katsetest leiti, et meie maale kõige kohasem turnipsi sort Soomest toodud „Östersundan" on. Tulewal suwel otsustati katseid ka teiste juurewiljadega.

Wändra Põllumeesteseltsil oli nõu Wändrasse alampõllutöökooli asutada. Nüüd aga oli Halliste Põllumeeste-selts kirja saatnud, kus seletab, et warsti wõimalik tulla Wana-Kariste kroonumõisat põllutöökooli tarwitada saada ja kutsub kõiki Pärnumaa põllum. s. ülesse, et need üksmeelel otsustaks, seda mõisat paluda ja siis sinna alampõllutöökool käima panna. Et Hallistesse wast hõlpsamini põllutöökool saab, kui Wändrasse, otsustati Wändrasse kooli asutamine esiotsa edasi lükata ja Halliste Põllumeesteseltsiga ühineda. Wändra Põllum.-selts otsustas omalt poolt asutawat põllutöökooli iga aasta 50 rublaga toetada ja walis hra Gusteli saadikuks, kes Halliste Põllumeeste seltsi koosolekule läheb, kus põllutöökooli asi harutamise all on..

Et Wändrasse looma-arsti saada, selleks on Wändra Põllumeeste-selts juba kauemat aega tööd teinud, walis juba korra arsti äragi, aga walitud arst läks ära Wenemaale. Muu seas palus Wändra Põllumeeste-selts maakassast looma-arsti palgaks abiraha. Nüüd saadi maanõunikogu (Landratskollegium) poolt wastus ühes Liiwi kubermangu loomaarstide inspektori arwamisega selle kohta. Maanõunikogu tahab Wändra Põllum.-seltsi looma-arsti palga asjus lähemaid teateid ja lubab sel juhtumisel kui Wändra põllum.-selts loomaarsti palgaks 500 rubla (garanterib) kindlustab, loomaarsti Wändrasse ametisse nimetada ja omalt poolt temale 500 rubla palgaks määrata.

Et Wändras juba looma arsti palgaks 700 rubla kogutud on ja siinsed abiraha andjad sel juhtumisel arsti walimise juures kaasa rääkida ei saa, otsustas Põllumeeste-selts ennem 500 rubla, mis maakassa poolt lubatud, tagasi lükata ja weel abirahasid nõutada ja siis omal kulul, oma tahtmise järel arst ametisse panna. Et loomaarsti palga lubajatest paljud koosolekust puudusiwad, jäeti asja lõpulik otsustamine edaspidiseks. Imestust ja pahameelt sünnitas Liiwi kubermangu loomaarsti inspektori seletus, kus öeldi, et Wändra olla soosid ja rabasid täis, kus ainult harwa inimesi asuda ja needgi olla waesed, nii et loomaarst Wändras end ära elatada ei suutwat.

„Põllutöölehe" asjus on Wändra Põllumeeste-seltsis ka suur muudatus sündinud, nimelt otsustati „Põllutöölehe" toetajate koosolekule saadik — hra E. Tomingas saata ja põhjusmõttelikult selle poolt olla, et „Põllutöölehte" ka aineliselt toetada tuleb.

Ühispiimatalituse asutamisest rääkis E. Tetsmann. Pikema läbirääkimise järele waliti kommisjon, kes ühispiimatalituse põhjuskirjad kokku seaks, asutamise eelplaani walmistaks ja siis ühispiimatalituse asutajad kokku kutsuks. Nii on üsna kindel, et lähemal ajal Wändrasse ühispiimatalitus käima saab.

Wändra põllumeeste selts kogub Wändrast karjakaswatuse, piimatalituse ja muude põllutöö harude kohta arwustikuteateid. Selle materjali põhjal seletas koosolekul E. Tetsmann R. küla karjakaswatuse ja piimatalituse seisukorrast.

Kewadel tellis Põllumeeste Selts Parisi rohelist ja ostis alapritsi; nende tarwitamise üle anti nüüd aru ja seletati, kui palju kasu wiljapuude pritsimine tänawu aasta teinud on.

Lõpuks otsustati weel Wilna sõjawäeringkonna moonamuretsemise walitsuse kirja pääle wastata, et Wändra P. selts walmis on, üht osa wilja sõjawäele muretsema, kui hinnad aga rahuloldawad on.

Nii töötab Wändra P. selts üsna elawalt ja ei mõtlegi suikumise pääle. Paari nädala eest sai põllumeeste selts omale uue awarama põhjuskirja, nii et loota on, et seltsi tegewus weel elawamaks muutub.

Wändra rahwahariduse selts paneb tänawu talwe jooksul koolimajades iga laupäewa õhtul kõneõhtuid toime, kus mitmesuguseid õpetlikka kõnesid peetakse, ilulugemist ette kantakse ja udupilta näidatakse. Siiaajani on juba neli niisugust õhtut olnud, kust alati suurel hulgal osa wõetud on. Kauemat aega harjutab Wändra hariduse seltsi näiteseltskond hra Üsleri juhatusel näitemängu, 6 detsembril on „Tuletõrjujateseltsi" saalis „Kassijaht" etendamine. Loatuse järel jääb etendamine rahuloldawa olema. Wiimastel aegadel, kui „Hallika" näitejuht Victor Brunet Blasmidinit (Awikson) Wändras näitemängu harjutas, oli asi wiimaks nii kaugel, et näitemängu õhtud pidamata jäiwad, sest et waatajaid ei olnud. Haridusseltsil on suured tulewiku plaanid. Nimelt tahetakse juba tulewal suwel hariduse seltsi koha Kirikaru maa pääle tütarlaste koolimaja ehitama hakata.

Kaubatarwitajate ühisus edeneb ka kindlalt edasi. Praegu on juba 268 liiget ja läbimüük ulatab üle 80.000. Neil päiwil saadi ka muudetud põhjuskiri kätte, selle järel on endise „Wändra Põllumeeste seltsi liikmete kaubatarwitajate ühisuse" asemel nüüd „Wändra kaubatarwitajate ühisus". Et kaubatarwitajate ühisuse tegewus õige laialtseks kipub minema, praegu on kaks harupoodi ja warsti saab kolmas — raamatukaupluse osakond asutatud, siis peetakse nõuu Wändrasse weel teist kaubatarwitajate ühisust asutada, mõlemad ühisused töötaks aga ühes koos.

Wändra Laenu- ja Hoiuühisuse läbikäik on juba üle 80.000, mis esimese aasta kohta kaunis rõõmustaw on. Ühisus palkas neil päiwil omale raamatupidaja, kellel praegu palju tööd on, sest endine raamatupidaja (tuntud A.) on palju asju tegemata jätnud ja mõned arwed segamini ajanud.

Tuletõrjujate selts pidas 22. nowembril maskepidu ja näitab sellega, et temagi ei suigu.

Karskuseselts „Hallika'l" on wast kõige raskemad päewad. Paari aasta eest üüris selts omale maja, et aga maja üür kallis on ja maja kõrwalise koha pääl, siis teeb ta seltsile palju raskust. Terwe minewaaastane tegewus, pidud ja näitemängu-õhtud on seltsile kahju toonud, nii et seltsile praegu wõlad kaela kipuwad. Peetakse nõuu karskuse seltsi „Hallikat" Hariduse seltsiga ühendada, et jõudusid koguda. Kuulu järele on seltsil kassa asjus endise esimehega (A.) rahalisi sekeldusi.

Wändrasse asus neil päiwil Pärnu maakonnaülema III. noorem abiline staabikapten Konstantinowitsh, kes praegu endises tummade koolimajas korteris on.

Wana Wändra walla wolikogu otsustas osa magasikapitali kohalikusse Laenu- ja Hoiuühisusesse hoiule anda, kommissar ei kinnitanud seda otsust. Wolikogu kaebas kommissari otsuse pääle kubermangu talurahwa-asjade kommisjoni edasi ja tahab asja kuni senatini wiia, et selgusele saada, kas wallal on õigust osa oma rahagi laenu- ja hoiuühisustes alal hoida.

—im.

Lihula Rahwahariduseseltsi poolt kawatsetud karjakaswatuse- ja piimatalituse-kursuste jaoks ei saadud oktobrikuus luba. Pikema kirjawahetuse pääle on seltsile wiimaks luba antud 7.—12. detsembrini põlluasjanduse üle ettelugemisi pidada. Seda teeb instr. A. Johannson.

Waiwara Laenu- ja Hoiuühisuse koosolekul 22. now. anti kahe wiimase kuu tegewusest aru. Ühisus algas oma tegewust 18. sept. 1909. Sisse on tulnud p. m. osamaksu 935 rbl., Waiwara Põllumeesteseltsi poolt kingitud 25 rbl., hoiusummad 5043 rbl., kokku 6179 rbl. 81 kop. Wälja läinud: laenud 5715 rbl. riigi hoiukassas 240 rbl., asjaajamise sisseseadmine 131 rbl. Ühisusel on liikmeid 56; nendest on laenu tarwitanud 36. Ühisuse juhatuse esimeheks on kihelkonna-kooliõpetaja K. Pastak, kassahoidjaks Chr. Rutoff ja asjaajajaks J. Krawik. Laenude eest wõetakse $6^1/_2$ prots., hoiusummade eest makstakse: jookswal arwel $4^1/_2$ prots., tähtajalisel arwel 5 prots.

Tõlwast. Moisekatsi walla „tulekahju korbadel wastastikku abiandmise seltsi" ümbermuudetud põhjuskiri on kinnitamata tagasi tulnud. Sääl oli määrus, et seltsiliikmetele õnnetuse korbadel materjali asemel abi puhta rahaga antakse, mis asjaajamist igapidi kergemaks õiglasemaks oleks teinud. Tähtsamaks puuduseks on loetud, et selts ka pappisid ja teisi wäiksema warandusega inimesi wolinikkude läbi liikmeks wõtta lubab. Ühtlasi on ka normalpõhjuskiri ligi saadetud, mida tarbekohase täiendusega wastu wõtta kawatsetakse.

—r.

Wigalast. Welise Põllumeesteselts otsustas tulewal kewadel põlluasjanduse-kursusi ära pidada. Pääle selle kawatseb selts jaanuari-kuus ka naesterahwa käsitöö kursusi toime panna. (Sügisel tahtis seesama selts piimatalituse-kursusi ära pidada, ei saanud aga selleks luba.)

Kuresaarest. Eesti Seltsi Har. osakond pani 21. now. kirjandusliku koosolekut toime, kus kõnelejatena õp. Reitag, cand. Grünthal, kooliõp. Piip ja teised üles astusiwad. Kõneldi abielust „Kalewipoja" järele (Reitag) üleloomulistest jõududest selles lugulaulus, Saaremaa murrete üle (Grünthal) jne. Lõpuks oliwad läbirääkimised, mis küsimuse ümber — kuidas Saaremaal kirjanduslisi huwisid tõsta? keerlesiwad.

Rohkearwuline osawõtjate hulk oli asja kohta täis huwitust.

Tallinnast. Põllutöö talwekursuste asjus saatis Eesti Põllumeesteseltsi eestseisus põllutöö-departemangule õpekeele üle lähema seletuse. Selles näidatakse ära, et kawatsetawaid 6-kuulisi talwekursusi pääasjalikult kohalikkudele tegelikkudele põllumeestele toime pandakse. Nende hulgas mõistawad aga ainult üksikud eraadid Wene keelt ja sellepärast ei ole wenekeelse õpekeele puhul kursuste otstarbet ja nende toimepanemisel mõtet. Eestseisus palub kursuste õpekawa § 4 sel kujul kinnitada, nagu ta sisse on saadetud.

Tallinnast. „Walwaja" pääkoosolekul 27. now. tutwustas M. Aitsam koosolejaid Narwas äraspeetud karskusekongressi otsustega. Uute ruumide sisseseadmiseks peetakse küünla-kuus näitemüük ära. Walgustuseks soowitati elektrit wõtta. Tarwisminewate summade (1.800 rbl.) muretsemiseks wolitati eestseisust laenusid teha. J. Topmanni poolt oli minewal aastal kuulsaks saanud „rohelise raamatu" pärast kiri tulnud, milles auukohut nõutakse, wastasel korral kohtuga ähwardatakse. Asi jäi otsustamata.

— Leigus. 29. now. oli Jahu tööliste- ja Maaleri ühisuse koosolekud, mõlemad jäiwad liikmete wähese ilmumise pärast pidamata.

Ego.

— Möödaläinud nädalal käisiwad sõjaministeeriumist mõned ametnikud Dwigateli wabrikut waatamas. Wabrikuwaatamine seisis wist sellega ühenduses, et sõjaministeeriumist sinna töösid on antud. Üks jagu suurtüki kärusid pidada juba tulewaks kewadeks walmis olema.

Tartu teated.

Abinõude tarwitusele-wõimine rõugehaiguse wastu kohalikus maakonnas.

Tartu maakonna mõisate, talude ja majade omanikkudele ja rentnikkudele, kui ka rahwakooliõpetajatele kohuseks on tehtud igast rõugehaigusesse-jäämisest kohalikule maakonna-, walla- ehk mõisapolitseile teatama. Need teated lähewad maakonnapolitseiwalitsuse ja maakonna-arsti kätte, kes omaltpoolt siis noori rõugepanejaid-arstisid kohale saadawad.

Kurguhaigus (Diphteritis)

on wiimastel päewadel meie linnas jõudsasti laiale lagunema hakanud. Diphteritis on wäga kuri lastehaigus ja ainult siis parandataw, kui teda ruttu hakatusel märgatakse ja wiibimata arstiabi otsitakse. On haigus juba hiljaks jäänud, ei jõua sagedasti enam mingisugune abi aidata.

Oldagu sellepärast ettewaatlik, kui lastel kurk walutab ja pää uimane on. See kardetaw haigus algab mõnikord õige harilikkude kurgukatarride moodu, on aga kohe selleft tunda, et keelepära taga kurgus kollakad walged ehk hallid lapid näha on, mida aga harinemata silm mitte igakord ei näe. Sellepärast pöördagu kurguwalu juures kohe tohtri nõuu poole.

Pandimaja asutajad.

Tartus on teatawasti kaks kildi olemas: üks nõndanimetatud suur ehk Mariakilde, kus kaupmehed liikmeteks, ja teine wäike- ehk Antonikilde käsitööliste jaoks. Nende ülesandeks oleks muidugi kaubanduse ja käsitöö tõstmiseks tegelikult kaasa aidata. Peab ütlema, et nad seks kõige wähemalt wiimaste kümnete aastate jooksul midagi korda ei ole saatnud. Sääl istuwad pääasjalikult wanad Saksa mehed sees, kes käte ja jalgadega selle wastu seisawad, kui mõni nooremateft wabameelsematest ärimeestest ka sisse saada katsub. Kaupmeeste kildes on aga selle wastu ka liikmeid, kes mitte kaupmehed pole, waid haritlased, nagu adwokadid arstid j. m. Käsitööliste kilde eestseisuses on näituseks mehed, kes oma ärid kaua juba lõpetanud ja nüüd wagusaid wanamehe-päiwi elawad, ja praeguse edenenud aja nõuetest enam aru saada ei jaksa, wärskest tööjõunst ja tahtmise wõimust weel rääkimata.

Nüüd kuuldub, et käsitööliste kilde olla ennast liigutama hakanud: Tema tahta Tartu linna pandimaja ehk lombardiga õnnestama hakata. Seks olla 26. now. koosolek ära peetud, kus kommisjon walitud, kes põhjuskirjade kokkuseadmise ja muude eeltööde eest peab hoolitsema.

Sellest näeme siis, kui kaugele ühisus oma otsekohestest ülesannetest kõrwale kaldub. Kuhu jääwad näituseks ammu-oodatud tarwilikud käsitööliste-koolid, õhtukursused õpilaste jaoks ja muud ettewõtted raskustega-wõitlewate käsitööliste elukorra ja hariduse tõstmiseks?

t+t

Ülikooli rektoriks

on, nagu päälinna lehed teatawad, prof. Aleksejew kinnitatud.

Riia õpekonna kurator Tartus.

Minewal öösel jõudis õpekonna kurator mag. S. M. Prutshenko Riiast meie linna. Täna ennelõunat kuulas ta õpetuseandmist poiskaste gümnasiumis pääle.

Raha sissenõudmine posti kaudu.

Nagu „Kaub. ja Tööstuse ajaleht" teatab, on posti- ja telegrafi-päälwalitsuses määrused wälja töötatud, mille järel ka Wenemaal, nagu suuremas osas wäljamaa riikides, posti kaudu maksude sissenõudmine sisse seatakse.

Uute määruste järel wõtab post wõladokumentide (wekslite, wõlatunnistuste, kupongide jne.) järel raha sissenõudmist oma pääle ja saadab seda posti kaudu nõudjatele kätte. Posti kaudu sissenõutaw rahasumma wõib kuni 500 rbl. ulatada. Dokumendid, mille järel raha sisse nõuda tuleb, antakse posti pääle isedralise nimekirja järel ära. Sel kombel saadetakse saadetus kirjasaaja elukohta. Maksu nõudmine sünnib postkontorites, ehk jälle kirjakandja kaudu. Saaja wõib raha saadetud dokumentide järel ära maksta, kusjuures temale dokumendid kätte antakse, ehk jälle tagasi lükata. Wiimasel korral saadetakse dokumendid sellekohase märkusega saatjale tagasi. Dokumentisid wõib soowi pääle liht- ehk kinnitatud kirjas saata, kusjuures nende wäärtus üles tähendatakse. Maksu wõetakse iga sissenõudmise päält 15 kop. ja 5 kop. iga dokumendi päält, kui neid mitu tükk ühes ümbrikus saadetakse, kaaluraha wõetakse harilikus määras. Sellel teel sissenõutud summa saadetakse nõudjale tema enese kulul kätte. Tähendatud uut postitegewuse haru tahetakse wõimalikult pea maksma panna.

Nõunpidamine Kange-Ida asjade pärast.

Laupäewal peeti, nagu „Rig. Ztg." Peterburist kuuleb, pääministri juures Kange-Ida asjade pärast nõuu. Rahaministri arwamine kuulati ära, aga otsust ei tehtud, waid läbirääkimised lükati edasi. Praegu on kolm woolu olemas: kõige roosilisemalt waatab Kange-Ida asjade pääle wäl. asj. minister Iswolski, kõige tõsisemalt waatawad asja pääle sõjaminister Suhomlinow ja mereminister Wojewodski; nende kahe woolu wahe pääl seisab rahaminister Kokowtsow. Warsti on duumas salakoosolek, kus ettepanek, salakuulamise wastu Amurimaal abinõusid otsida, harutusele tuleb.

Piiskop Freifeldt

paneb oma õpetajaameti Peterburi ew. lut. Anna koguduse juures, nagu „Pet. ew. Pühapäewaleht" teatab, lähemal ajal maha, jääb aga kindralkonsistoriumi abipresidendi ametisse edasi.

Paula Brehm

on ometi otsuseks teinud Soome wäiksematesse linnadesse kontserdireisile minna. Nagu kuuleme, annab ta lähemate päewade sees kontsertisid Mikkelis, Iisalmes ja Kuopios ning sõidab siis kodumaale tagasi.

Cand. Jaan Lattik

on, nagu „Rig. Kirchenbl." teatab, Wiljandi praostkonna abiõpetajaks nimetatud.

Baltimere õhukihtide uurimine.

Nowembri-kuu lõpul, sõidawad, nagu „Now. Wr." teatab, mitu meteroloogi weolaewa „Asia" pääl Liibawi sadamast wälja, et Balti meres õhupallidega ja ülestähendamise-apparatidega kõrgemaid õhukihtisid uurida. Õhukihtide uurimise katseid on ka möödaläinud aastal Baltimeres ette wõetud ja nad on üsna kasulikka tagajärgesid andnud.

Kubernerid lahkuwad.

Peterburist teatatakse „Rig. Ztg.ile", et Kuramaa kuberner salanõunik Knjasew ligemal ajal oma kohalt lahkuwat ja senatoriks nimetatawat, ja et endine Eestimaa, praegune Nowgorodi kuberner Bashilow ministeriumis ühe kõrgema koha saawat.

Senati otsus Riia trükitööliste ühisuse kinnipanemise asjus.

Nagu telegrammidest näha, on senat Riia trükitööliste ühisuse eestseisuse kaebtuse ühisuse kinnipanemise wastu ilma tagajärjeta jätnud.

Telegrammid.

Türgi saadikutekogu ja walitsus.

Konstantinopolis, 28. now. — Saadikutekogu koosolek. Päältkuulajaid on niipalju, kui iganes mahub. Suurwesir loeb ajalooliste ülewaate Inglise laewasõidu-luba kohta Eufrati ja Tiigrise jõel ette ja seletab, et walitsus otsuseks on teinud Otomani seltsi asutada ja teda Lynchi (Inglise) ärimeeste ühisusega ühendada. Aga et riigil selle juures wäljaminekuid ega kohustust ei olewat, ja poliitiliste põhjuste pärast, ei panewat walitsus äriluba saadikutekogule ette, waid lootwat, et saadikutekogu talle tegewuse wabaduse jätwat.

Arupärijad waidlewad selle wastu, et wäljamaa ärimeeste-ühisus Otomani seltsiga ühendatakse. Noor-Türgi fraktsioni juhataja Halil-bei seletab fraktsioni nimel, et äriluba asi saadikutekogu kätte läbi waadata tuleb anda.

Halil-bei resolutsion wõetakse ülisuure enamusega wastu, mis näitab, et komitee mehed iseleäis täiesti lahku lähewad.

Kui suurwesir kõnepõrandale läheb, et usaldusküsimust ette panna, kuulutab saadikutekogu president Ahmed Risa äkki waheaja wälja.

Waheaja järel seletab suurwesir, et kabinett saadikutekogu poolt wastuwõetud resolutsioniga ühelnõul ei ole ja usaldusküsimuse ette paneb.

Rahaminister Dshawid (kes ise komitee mees on) katsub asja sisu weel kord seletada. Wastased erakonnad ja osa komitee poolehoidjaid takistawad teda kõnelemast, kuna nad ütlewad, et minister suurwesiri sõnu kordab. Kui saadikutekogu wiimaks rahulikumaks jääb, peab Dshawid palawa kõne, seletab kui kasulik rahalisest küljest Inglise ja Otomani seltside ühendamine on, kinnitab, et kabinett saadikutekogule dokumentisid ette panna ei wõi, ja nõuab, et saadikutekogu teda usaldaks. Pool saali awaldab talle kiitust, kuna teine pool protesterib.

Kõnetooli astuwad järgimööda suurwesir ja siis Halil ja arupärijad. Saadikutekogu ei lase ühtegi kõneleda, mispärast president waheaja määrab.

Waheaja järel teatab Halil, et ta kabineti seletuse järel oma põhjendatud ettepaneku tagasi wõtab. Suurwesir jääb selle juurde kindlaks, et dokumentisid ette ei wõida panna. Mitu kõnelejat, nende hulgas ka komitee fraktsioni liige Ismail Hakki, kõnelewad kabinetti wastu ja nõuawad äriluba ettepanemist. Kõneleda tahawad weel 40 meest. Järgmine koosolek on esmaspäewal.

Konstantinopolis, 28. now. — Saadikutekogu president Ahmed Risa käis Greeka saadiku juures ja seletas temale, et Türgi ja Greekamaa üksteisele peawad liginema. Ahmed Risa tahab Atena sõita, et Greeka politikameestega kõneleda. — Atenas arwatakse, et see Türgimaale wäga kasulik oleks, kui Greekamaa sel korral, kui Türgimaa ja Bulgaria kokku põrkaksiwad, erapooletuks jääks, sest siis wõiks Türgimaa 120 tuhat meest sõjawäljale rohkem saata. Ka Greekamaale loetakse leping Türgimaaga kasulikuks, Kreeta küsimuse ja Türgimaa elawate greeklaste pärast.

Uus ministeerium Italias.

Roomas, 27. now. — Ametlik ministri-nimekiri on awaldatud. Pää- ja siseministe asjade minister on Sonnino, wälimiste asjade minister Guicciardini (Gwitshiardini), kohtuminister Scialoia, riigiwara minister Salandra, rahaminister Arlotto, sõjaminister kindral Spingardi, mereminister admiral Bettolo, hariduseminister Danco, awalikkude tööde minister Rubini, põllumajanduse, tööstuse ja kaubanduse minister Luzzatti. — Posti ja telegrafi ministri ameti wõttis Santanofrio enesele.

(Tähendus: Uus pääminister Sonnino on parajuswabameelne, teised ministrid osalt parempoolsed, nagu Guicciardini ja Salandra osalt Giolitti sõbrad, nagu Bettolo. Demokradid Finochiaro-Aprile ja Martini, kes esiti ka ministeriumi pidiwad astuma, on selle tegemata jätnud. Nemad nõudsiwad ilmaliku kooli ja kodanlist laulatust enne waimuliku, aga parempoolsed ei olnud sellega nõuus. Nagu kuulda, ei taha ministerium kiriklastega sõbrustada, aga ta ei taha nende wastu ka otse waenuline olla. — Sidney Sonnino on 1847. aastal Egiptuses sündinud. Tema isa oli Italia juut, tema ema inglane. Tema kaswatajad oliwad inglased ja saksalased. Noores põlwes oli ta diplomatia teenistuses. 1880. a. waliti ta saadikutekogu liikmeks, kus ta parempoolsete hulka astus. 1893. a. asutas ta 23 keskkoha liikmega iseseiswa erakonna, et Giolitti wastu wõidelda. Giolitti langemise järel oli ta Crispi ministeriumis rahaministriks. Kui Crispi erakond 1897 a. wal. lüüa sai, wõttis Sonnino parema tiiwa juhatuse enese kätte, kes ennast keskkohaks nimetas. 1901. a. alguseft saadik, kui Zanardelli ja Giolitti walitsema saiwad, on ta walitsuse-wastaseid juhatanud. Ta on sotsialismuse wastane ja hää rahaasjade ja maaküsimuse tundja).

Madridis, 30. now. — Munitsipalwalimised läksiwad terwes Hispanias rahulikult korda. Siiamaale selgus, et Madridis ja teistes suurtes linnades suurelt osalt wabameelsed ja wabariiklased on walitud.

Berliinis, 30. now. — Riigipäew lõpetas eelarwe esimese lugemise.

Enne seda pidas riigikantsler kõne, kus ta ütles, et Saksa riik Elsasele ja Lotringile järjest rohkem politilist iseseiswust tahab anda, aga et see iseseiswus kindlustusi nõuab, mis kõigepäält säälsed elanikud ise pealwad andma. Keelistamise kihutustöö raskendawat ainult rahwa soowide täitmist põhjuseaduse asjus.

Brüsselis, 30. now. — Ametliku sõnume järel, mis eila õhtul kell 6 awaldatud, on kuninga walu sooleja-haiguse pärast wähenenud. Kuningal on kõhunaha põletik, mis kartust sünnitab. Ministrite nõukogu oli õhtul koos.

Aruande järel, mis kell pool 12 awaldatud, on kuninga haigus weel halwemaks läinud.

Roomas, 30. now. — Parlamendi koosolek, kus walitsus oma seletuse ette loeb, peetakse 10. detsembril ära.

Türgi saadikutekogu on walitsusele usaldust awaldanud.

Konstantinopolis, 30. now. — Saadikutekogu harutab laewasõiduseltsi asja edasi. Suurwesir kiidab Halil-bei ettepaneku hääks, kus öeldakse, et enne iseäralise seaduse andmist walitsusel õigus on ärilubasid iseseiswalt anda, mis riigile rahalisi kohustusi pääle ei pane, ja kus walitsusele usaldust awaldatakse. Walitsuse wastaste nõudmise pääle wõetakse salajane hääleandmine sedelitega ette. Halili ettepanek wõetakse 168 häälega 8 hääle wastu wastu.

Londonis, 30. now. — Eila oli Harutee pidulik awamine, mis Briti ja Kongo haruteed üksteisega ühendab. Nüüd on Kairo Kaplinnaga otsekoheselt ühendatud.

Haagis, 1. dets. — Rahaminister wõttis ettepaneku tagasi, mille järel tollisid 1910. aasta defitsiidi katmiseks 80 protsendi wõrra pidi kõrgendatama.

Brüsselis, 1. dets. — Kuningas wõttis eila püha õhtusöömaaega. 1. detsembri hommikul lõigati teda. Paise jälgesid ei leitud. Lõikus oli õnnelik.

Lõikuse järel on lootust, et kuningas ellusse jääb. Aruanne, mis täna lõuna ajal kell 2 on awaldatud, ütleb: Kuninga terwis on rahuloldaw.

Konstantinopolis, 1. dets. — Et ministrite mõtted lahku lähewad, siis palus hariduseminister Nail enese ametist lahti. Tema asemele astub Noor-Türgi komitee liige Müfid. — Juudi asumiseseltsi president Nossig on walitsuse poolt teate saanud, et juudid Palestinasse ja teistele wabadele Türgi maadele takistamatalt wõiwad rännata. Saadikutekogule pandakse sellekohane seadus ette.

Londonis, 1. dets. — Reuterile teatatakse **Teheranist:** Walitsus palus Inglise ja Wene saatkonda, et ta poolt miljoni naela sterlingi (5 miljoni rubla) aitaks laenata.

Peterburis, 30. now. — „Retshi" toimetajale Jeskinile määrati linnapäälliku poolt kirjatüki eest: „Kahewõitlus ja pliskapid" 500 rubla trahwi.

— Endine Peterburi õpekonna inspektor Awenski suri äkki Tsarskoje-selski waksalis ära.

Kohtukoda kinnitas ringkonnakohtu otsuse, mille järel prof. Iwanjukow, Kowalewski ja Gussakow Gurko laimamise pärast õigeks mõisteti.

Kohalik elu.

Pärnu-Wiljandi rahukohtukogu istumised

peetakse tulewal 1910. a. järgmistel päewadel ära: Wiljandis: 15.—20. weebruarini, 26.—30. aprillini, 14.—19. juunini, 16.—21. augustini, 11.—16. oktobr. ja 7.—11. detsembr.; Pärnus: 18.—23. jaanuarini, 13.—18. märtsini, 17.—22. maini, 19.—24. juulini, 13.—18. septembr. ja 8.—13. nowembrini.

Kohaliku Eesti Põllumeeste Seltsi pääkoosolek

peetakse pühap., 6. detsembril ära. Kõige tähtsamaks päewakorra punkti'ks on seltsi eestseisuse walimine. Niisama tahetakse sellel koosolekul ka Wiljandi põllumeeste-päewa ära pida mise üle aru pidada.

Tulgu siis kõik liikmed koosolekule seltsi asju ajama!

Näitemängu-õhtu.

Pühapäewal, 6. detsembril paneb kohalik karskuseselts „Wabadus" Põllumeeste S. saalis näitemängu-õhtu toime. Ette kantakse Meyer-Försteri 5-waatuseline näitemäng „Wana Heidelberg"

cand. J. Lattik,

kes neil päewil Wiljandisse jõudis, et siin Eesti Hariduseseltsi koolijuhatamist oma pääle wõtta, on, nagu Riia lehed teatawad, ühes ka Wiljandi praoskonna abiõpetajaks nimetatud.

Kodumaalt.

Kõpust. Pühapäewal, 29. nowembril pidas Kõpu Põllumeeste seltsi kohalises leeritoas koosolekut, millest õieti suurel hulgal seltsi liikmeid ja ka wõõraid osa wõttis. Koosolekut juhatas esimees hra von Stryk. Uudiseks oli instruktori hra Lielienbladti kõne „Karjakaswatamisest." Kõneleja rääkis pikemalt karjakaswatusest ja looma tõugudest ja soowitas wäikepõllumeestele endiseid Eesti tõugu lehmasid pidada, kes meie kliimaga juba harjunud olla ja halwema toidu juures wõrdlemisi rohkem piima annawad. Kõnele järgnesiwad elawad läbirääkimised. Parun Krüdener, Pujatust, awaldas arwamist, et see tagasiminek oleks, kui nüüd sissetoodud loomade asemel, kelle juures niipalju kulu kantud, jälle wanu tõugusid pidama hakataks. Temale wastu waidlewad hrd A. Loorits ja õpetaja Tiichler tähendates, et wäikepõllumeestel suurpõllumeeste ekssiammusid korrata tarwis ei olewat. Edasi loeb kirjatoimetaja Liiwimaa Kuberneri herra kirja Wilna sõjawäe ringkonna moonamuretsemise üle ette. Otsustatakse tingimisi järele kuulata ja sinna teatada, kuipalju siit wõimalik wilja müüa oleks. — Esmaspäew kell üheksa algab siin ühenädalaline karjapidamise kursus instruktori Lielienbladti juhatusel, milleist osawõtjaid paarikümne ümber on. — Pühapäewal, 6. detsembril peetakse S.-Kõpu wallamajas Põllumeeste Seltsi lahtine koosolek ära, kus pääasjalikult karjakaswatusest räägitakse. —m—

Hagerist. Kohus koolimaade pärast walla ja mõisa wahel. Salutaguse mõisaomaniku ja walla wahel on protsess koolimaade pärast, nagu „Wrl." teatab, lõpule jõudnud. Asjakäik on järgmine:

Salutaguse mõisa omanik Ernst von Ramm wõttis walla koolimaad enese kätte, andis aga selle asemel mõisamaast uue koolimaja alla platsi ja lubas pääle selle oma poolt kooliõpetajale iga aasta wallapalga kõrwale 60 rbl. maksta, kusjuures ta tingimiseks tegi, et „koolmeister" Hageri õpetaja poolt tunnistuse toob, et wiimasel tema, s. o. kooliõpetaja wastu ütlemist pole. Palgamaksmise lubamise peale andis mõisnik Kohila wallawalitsusele kirja. Esiotsa maksis v. Ramm iga aasta korralikult 60 rbl. wallawanema kätte kooliõpetaja palgaks. 1905. aastast saadik jättis ta aga selle raha maksmata. Wald ootas paar aastat ja kui siis ikkagi raha ei maksetud, hakkas ta 1905./1906. ja 1906./1907 aasta palka, kokku 120 rbl., Tallinna-Haapsalu ringkonna 8. jaosk. rahukohtuniku kaudu nõudma. Asi anti nimelt 1908 a. märtsikuus kohtusse sisse. E. v. Ramm elab ise Daanimaal Kopenhagenis ja tema eest astus siis kohtus ta wolinik wann. adw. abiline G. v. Siewers wälja. Wiimane seletas, et tema usaldaja edaspidi enam ei taha wallale kooliõpetaja palgaks 60 rbl. maksta, waid maksab selle raha Salutaguse kärneri lesele, kelle mees 1905. aasta detsembris tema trunduse pärast Rammi wastu ära tapetud, ja tähendas ka, et wiimastel aastatel mingit tunnistust pole seltseks ette pandud, kas õpetaja ka kooliõpetajaga rahul on. Peale selle andis v. Siewers ka wastunõudmise walla wastu sisse, nimelt, et walla koolihooned, mis mõisa maa peale on ehitatud, sealt 1. oktobriks 1908. a. ära wiidaks. Wastunõudmist põhjendati sellega, et v. Rammi 1905. a. detsembris kohaliste inimeste poolt wangi wõetud, tema maja maha põletatud ja kärner ära tapetud. Kohtusse pandi Hageri õpetaja Thomsoni tunnistus ette, et wiimane Salutaguse kooliõpetaja tööga rahul on ja et lapsed usuõpetuse katsumisel hästi on wastanud. Adwokat v. Siewers seletas siis weel, et v. Rammi ainult ühele kooliõpetajale on lubanud palka maksta, tema lubadusel aga mitte ei wõi jäädawat kestwust olla. Wald andis enese kaitsmise wann. adw. abilise E. Käriku kätte.

Rahukohtunik leidis, et kostja wastuwaidlused tähelepanemise wäärilised pole, sest see, kui v. Ramm kärneri lesele iga aasta 60 rbl. maksab, ei wõi teda mitte ta kohustusest Kohila wallawolikogu wastu wabastada. Pole kuidagi selgeks tehtud, et wald v. Rammile mingit kurja on teinud, sest wallakogukond kui juridilik isik ei wõinudki sega kuidagi teha, on aga walla üksikud liikmed midagi Rammi wastu teinud, siis ei puutu see mitte kohtukäijate poolte wahekorrasse. Ka see wastuwaidlus pole õige, et kostja ainult tolleaegsele kooliõpetajale, mil kohustus on wäljaantud, on lubanud palka maksta. Kohustus pole mitte üksiku kooliõpetaja nime peale wälja antud, waid Kohila wallawalitsusele ja selles on ainult üks tingimine olemas: et õpetaja kooliõpetajaga rahul oleks. Ja oleks kohustus tõeste selle kooliõpetaja kohta wälja antud, kes 1902. aastal Salutagusel ametis oli, mistarwis hakkas siis kostja sellest rääkima, mis Kohila walla liikmed temale kurja on teinud. Wastunõudmise asjas tegi tunnistaja Stroh selgeks, et Ramm on ennast kohustanud koolimaja jaoks platsi andma ja et tal mingit asjalikku põhjust pole sellest kohustusest taganeda. Neil põhjustel otsustas rahukohtunik E. v. Rammi käest Kohila walla heaks 120 rbl. sisse nõuda, tema peale 10 rbl. kohtukulusid panna ja wastunõudmist tagasi lükata.

Kostja usaldusemees wiis asja rahukogusse. Kogus lisas tunnistaja Stroh oma tunnistusele weel nõnda palju juurde, et maa koolimaja alla ilma tähtajata ja ilma mingisuguste tingimisteta antud.

Rahukogu leidis, et v. Rammi kohustus kooliõp. palgamaksmise asjas ilma tähtajata on ja pealegi maksab mõisnik seda rahapalka kasuks koolimajade eest, mis enne kooliõpetaja käes tarwitada olnud. Palgamaksmise kohustus peab nõnda kaua maksew olema, kui Salutaguse kool olemas on. Mis wastunõudmisesse puutub siis on küll igal maaomanikul õigus maaga oma ääkearwamise järele talitada, kui ta aga wabatahtlikult oma omandusõigust mõnes asjas on piiranud, nagu käesolewas juhtumises kus ta maatüki ilma mingisuguste iseäraliste tingimisteta koolimaja alla andis, siis wõib ta ainult mõjuwatel põhjustel maatükki walla käest tagasi nõuda, naituseks siis, kui see otstarbe on lõppenud, milleks jaoks maa anti. See ei wõi aga mitte ningiseks asjalikuks põhjuseks olla, kui mõned walla liikmed mõisnikule on pahandust sünnitanud. Kui mõisnik koolimaja alla maad andis, siis ei teinud ta seda mitte sel mõttel, et wallale hääd teha, waid et üleüldist rahwaharidust edendada. Hariduse edendamine ei too aga mitte ainult nendele lastele kasu, kes teatawas koolis õpiwad, ega ka mitte ainult teatawale wallakogukonnale, waid üleüldse seltskonnale ja sellepärast ei wõiks ka sarnasel korral, kui terwe wallakogukond v. Rammi wastu kuidagi oleks ülekohtune olnud, wiimasel põhjust olla maad koolimaja alt ära wõtta. Rahukogu kinnitas rahukohtuniku otsuse ja pani kostja peale weel 10 rbl. kohtukulusid.

Kostja poolt anti tühjakstegemisekaebtus walitsewasse senatisse sisse 19. oktobril 1. a. otsustas senat E. v. Rammi usalduse mehe kaebtuse ilma tagajärjeta jätta.

Nõnda peab siis Salutaguse mõisa omanik nii kaua Salutaguse kooliõpetajale iga aasta 60 rbl. palka maksma, kuni see kool alles on ja kui Hageri õpetaja kooliõpetajaga rahul on.

Toimetusele saadetud raamatud.

Tirwilnad. Eesti Rahwa Tähtraamat 1910. Neljasteistkümnes aastakäik. Eesti Üliõpilaste Seltsi kirjastus. Tartus 1909. Sisu: I. Kalendarium 1910 a. kohta. II. Mitmesugused teated. III. Jutuosa: Juhatus kohtukäijatele. I. Kirjutanud Jan Oleif. — Wing. Jaan Lattiku pilake. Karensärkused mõne noore kohta. Bernhard Linde. Lahkumine, pildike elust kirjut. A. Mõttus. Rõges. Jaan Lattik. Ühissummatalimised. Ed. Juhanson. Balti wammuwaeius. Bernhard Linde. Kulgehakkawad haigused ja nende tekitajad. A. Koger. IV. Kuulutused. Kalender on 136 lehk. paks. Hind 10 kop.

Greeka muinaskangelased J. C. Andrä ja R. Schneideri järele Anna Haawa. K. A. Raagi kirjastus. Tartus 224 lehk. Hind 85 kop.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja **A. Tõllasepp**
Tegew toimetaja **H. Ramsing**

Täna on „Kirjandus ja teadus" lisas.

Poe ruumid

on Uuestaastast rendile anda. Põllumaad saab soowi järele. Kaupa tehtakse sääl samas, Uusna wal. Kingul.

Noortmeest,

kes mõisa talitust soowib ära õppida, otsitakse kohe. Linnakooli haridus ja hää käekiri. Prii ülespidamine ja natuke palka leppimise järele.

Uus orel müüa

Sürgawere Sassil.

J. Sander.

Holstre walla wolikogu istumisel

10. dets. 1909 a.

jaawad enampakkumise teel rendi pääle antud:

poerunnid

Paistu kiriku juures ja **poerunnid** Holstre wallamajas. Nõutakse kautsjoni sissemaksmist.

Pidutoimetajatele

Konfetti,

soowitab naelawiisi

odawa hinnaga

A. Tõllasepp'a

raamatukauplus.

Praegu ilmus trükist ja on raamatukauplustest saada: Eesti Kirjanduse Seltsi koolikirjanduse toimekond. Noorsoo kirjawara № 2.

Greeka muinaskangelased

J. C. Andrä ja R. Schneideri järele **Anna Haawa**.

Hind 85 kop. Pappköites 1 rbl. Ilusas kalingori köites 1 rbl. 15 k. Kuldköites, tupe sees 1 rbl. 75 kop.

Pääladu K. A. Raag'i rmtkpl., Tartus (гор. Юрьевъ, Лифл. губ.)

C. J. Lang on kõige wanem ja täielikum riide-, koloniaal- ja weinidekauplus, Wiljandis.

Pääle selle on paremaid Wene- ja wäljamaa

weinisid, likörisid, Cognagit

jne. parajate hindadega saada.

Iseäranis pidudele on sääl kõiksugu kaupa kasulik osta.

Igasugu

Jõulu raamatuid,

Jõulu albumisid.

Ärarebitawaid ja teisi kalendrisi,

Jõulupuu ehteid ja Küünlaid,

Laste mänguasju,

Muusikariistu,

Imeilusaid Jõulu- ja Uueaasta-Postkaartisid

soowitab üksikult ja hulgawiisi

A. Tõllasepp'a rmtkpl.

Tartu uul. oma majas.

Igasuguste

gummistemplite

ja

nimepulkade

tellimisi wõtab wastu ja muretseb, et need 5 **päewa jooksul**, peale tellimist, käes on.

A. Tõllasepp,

Wiljandis.

Siin ta on!

„Kalake"

¼ фунта цѣна 4 копѣйки.

КУРИТЕЛЬНЫЙ ТАБАКЪ МАХОРКА

¼ фунта ОЧИЩЕННАЯ ЖИЛКА цѣна 4 к.

ЗОЛОТАЯ РЫБКА

№ 10

ФАБРИКИ ТОВАРИЩЕСТВА

Б. З. РАБИНОВИЧЪ и З. Н. ФРАТКИНЪ

¼ фунта цѣна 4 копѣйки

„Kalake" „Kalake"

№ 10 See on kõige parem mahorka pooljämedat (poolkrupkat) **№ 10**

ja **niinatubakas**, kõige uuemalt wabrikust Lõuna-Wenemaal

„Kuld kalake" (Золотая рыбка)

Ilma kalata järeletehtud.

Praegu ilmus trükist A. Tõllasepp'a kirjastusel, mitmesugu tarwiliste teadete ja tabelitega

Kasulik tasku-kalender 1910.

Neljas aastakäik. Hind 25 kop.

Tellimise adress: A. Tõllasepp, гор. Феллинъ, Лифл. губ.

Käesolewa 1909 aasta detsembri kuus hakkab Wiljandis **osaühisuse wäljaandel** ja **adw. N. Maars'i wast. toimetusel**

rahwameelne ajaleht

„Wiljandi Teataja"

ilmuma, kaks korda (tarwilisel korral aga juba warem kolm korda) nädalas ilmuma. Järelikult kuulutus ..., mis ..., selle adress sisse on antud, hinnata kodu kätte saadetakse.

Tellimise hind: Aastas postita 3 rbl. 50 kop.
poolest aastas 1 „ 75 „
Aastas postiga . . „ 80 „
poolest aastas 1 „ .. „

Tellimisi ja kuulutusi wõtawad kõik Eesti raamatukauplused ja muud tellimiste wastuwõtmise kohad maal ja linnas wastu. Neile aga, kes lehte tutwumiseks soowiwad saada, anname nõu tellimise otse teel peatalitusesse saata.

Adress:

„Wiljandi Teataja"

гор. Феллинъ, Лифл. губ.

T. Nowikowi kauplus

Wiljandis, Tartu uul. A. Tõllasepp'a majas. Thieli trakteri kõrwal.

Soowitab

wabriku hindadega

wäga mitmesuguseid

emaleritud, klaas-

ja portselan nõusid,

lillewaasisid,

pesunõusid ja igasuguseid

köögitarwitusi.

Kõigeparemast wabrikust **seina-, laua-, ja laua-**

lampisid

ja igas suuruses **lambiklaasisid, kõige paremat Hiina theed** jne.

Hinnad odawamad kui kusagil mujal.

Kaupmeestele kasulik ostukoht. **Palun lahkeste waatama tulla.**

Soowitame wäga ilusaid

pildiraami-liistusid,

odawate hindadega. Ka saawad meie töökoas igasugused pildid ja peeglid hästi ja maitserikkalt **kaferaamitud**.

A. Tõllasepp, Wiljandis.